

CEMAL GÖKÇE (İMO İstanbul Şube Başkanı)-

Arkadaşlar hoşgeldiniz. Biz inşaat mühendisleri olarak sadece mesleğimizin dar kuralları içinde kalarak çalışma yürütmüyoruz. Çünkü yapmış olduğumuz mühendisliğin aynı zamanda tarafları vardır; yapan vardır, yaptıran vardır. Yapan ve yaptıranın ortaya çıkarmış olduğu eserlerden veya yapılardan etkilenen kesimler vardır. Biz de inşaat mühendisleri olarak sadece yapıları fiziksel çerçevede ortaya çıkarmış olarak değil, artık yapan, yaptıran ve etkilenen kesimleri de dikkate alarak çalışmak zorundayız.

Artık mühendisler sadece güvenli ve ekonomik yapılar değil, çevre insan şartlarını da dikkate alarak mühendislik yapmak durumdadırlar. İşte bunu bildiğimiz için işin toplumsal yanıyla da ilgilenmeye çalışıyoruz. Sağ olsun zaman zaman Prof. Dr. Betül Çotuksöken hocamızı buraya çağırırız, O da hiç kırmaz, hep gelir. Siz değerli arkadaşlarımızla, yani mühendislikten öteye, işin toplumsal yanına da ilgi duyan, sorumluluk taşıyan arkadaşlarımızla, biraraya gelmekten mutluluk duyarız. Konumuz belli: “İnsan ve Toplum Bilimleri Açısından Mühendis”

Hocam, hoşgeldiniz, söz sizin.

**Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-
(Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe
Bölüm Başkanı)**

Hoş bulduk, çok teşekkür ediyorum. Bugün ben özellikle, ekranda da şimdi gördüğünüz gibi bir ismi anmak ihtiyacını hissettim: Vehbi Hacıkadiroğlu; sizin meslektaşınızdı, aslında inşaat mühendisiydi. 1919 doğumlu, kendisini felsefeye daha çok adayabilmek için, emeklilik dönemini erken başlatmış. Emekli olduktan sonra, 70’li yıllardan itibaren, felsefeyle uğraşmaya başladı. Öldüğü 2007 yılının ilk günlerine kadar, son birkaç ay hariç neredeyse günde 24 saati diyebilirim, hep felsefe dünyasının içerisinde kaldı. Bu arada Vehbi Hacıkadiroğlu 20-30 yıla yakın bir dönem içerisinde 8 telif eser, 7 çeviri ve bir de bizlere, belki bir bakıma ölümsüzleşecek bir felsefe dergisi bıraktı. Felsefe Tartışmaları adı altında, 1987 yılında yayımlamaya başladığı dergiyi bıraktı ardında. Bu dergiyi son yıllarda çok fazla ilgilenemediği için Boğaziçi Üniversitesi’ne devretmişti ve o dergi hâlâ şu anda zannediyorum 39 ya da 40. sayısını çıkarmak üzere. En uzun soluklu dergilerden biri oldu ve olmaya da devam edecek. Evet sözlerime ben Vehbi Beyin anısına diye bir-iki pasajla başlamak istedim.

Asıl konumuza gelince, burada benim en çok üzerinde durmak istediğim nokta bilgiyle bağlantılı olacak. Çünkü önünde sonunda, insan ve toplum bilimleri olsun, doğa bilimleri olsun, mühendislik olsun, yaptığımız işler, her şey, ama her şey bilgiyle bağlantılı bir bakıma. Bilgisiz herhangi bir şeyi oluşturmak, yapmak ya da bir şey yaratmak, bir konuda yenilenmek mümkün değil. Öyleyse acaba bizim, bilginin temelde neyle neyi ya da neleri biraraya getirdiği, neyle neler arasında olduğu konusunda bir aydınlanmaya ihtiyacımız var. Her açıdan bunun bir başlangıç noktası olmasını istiyoruz ya da bunun farkına varmalıyız biz. Galiba en çok farkına varamadığımız noktalardan biri de bu. Örtük olarak belki bunu hepimiz biliyoruz, ama açık ve seçik olarak bunun farkına varamıyoruz. Keşke bu anlamda liselerimizde daha spesifik olarak felsefe dersinin içerisinde bilgi felsefesine ağırlık verecek çalışmalar yapabilesek. Keşke üniversitemizde bir bilgi felsefesi dersini bütün öğrencilerimize verebilsek! Çünkü özellikle son zamanlarda “bilgi toplumu” deyimiyle çok haşır neşiriz, ama bunu da çoğunlukla retorik olsun diye hatta belki bir boş laf olsun diye kullanıyoruz, ama bilginin ne olduğu üzerinde de hemen hiç durmuyoruz.

Tam yeri gelmişken söylememiz gereken önemli bir nokta da, bilginin her zaman bilgi-bilgisizlik, bilmek-bilmemek birlikteliği içerisinde kendisini göstermesi. Hiçbir zaman kesin, tam, yetkin bir bilgi ortamında olamayacağımızı ilkin zihnimize şöyle bir yerleştirmemiz gerekiyor. Daima bilmek-bilmemek, bilgi-bilgisizlik birlikteliği içerisindeyiz. Şimdi çok kısaca, farklı yüzyıllardan olmak üzere bunun felsefe tarihinde en iyi örneklerini veren birkaç isim anabilirim: En başta Sokrates. Bilgi noktasında, bilmeyele bilmemek birlikteliğine, “hiçbir şey bilmediğimin farkındayım” deyişiyile, bir ironiyle, alaysılama yoluyla bilgi ortamının aslında bilme ve bilmemenin birlikte olduğu bir ortam olduğunu bize çok iyi gösteriyor Sokrates.

Daha sonra bunu yeni çağda bize en iyi şekilde Kant gösteriyor. Yüzyılımızda da daha doğrusu 20. yüzyılda da 1994 yılında ölen, oldukça uzun ömürlü bir filozof olan Popper, bilgiyle bilgisizlik

arasındaki ilişkiyi çok iyi gösteriyor. Popper'in Türkçe'ye de çevrilmiş olan Daha İyi Bir Dünya Arayışı adlı kitabında, kişilere vermiş olduğu ipucu şu: -ben bunu çok önemsiyorum- “Bağımlılıktan bilgiyle kurtulmak”. Hepimizin buna çok ihtiyacı var, böyle bir sözü sık sık anmaya veya anımsamaya çok ihtiyacımız var. Bağımlılıklarımızdan, bizi kısıtlayan birtakım engellerden bilgiyle kurtulmak. Öyleyse bilgideki bilme ve bilmemenin birlikteliğini hiç unutmayacağız, göz ardı etmeyeceğiz ve insanın dünyayla olan bütün ilişkisinin bilgi üzerinden kurulduğunu da hiç bir şekilde görmezlikten gelmeyeceğiz, hatta gelmememiz gerekir.

Ben son zamanlarda şöyle bir üçlü deyim kullanıyorum: -daha önce yine bu mekânda yapmış olduğum konuşmaları anımsayanlar, şimdi dediklerimin ışığında o belirlemeleri tekrar hatırlarına getireceklerdir belki- Dış dünya, düşünme, dil. Hep derim felsefenin uğraştığı, bunlar arasındaki ilişkiler; ama son iki yıldır özellikle, insan, dünya, bilgi terimlerini kullanıyorum. Bu üç terimi sizinle de özellikle tartışmak isterim. Belki tartışma sırasında veya araya girerek yine interaktif bir çalışma yapabiliriz, tartışabiliriz. Bu üç terim her şeyi kucaklıyor: İnsan, dünya, bilgi.

Biz insanlar yaşayabilmek için, bilmek üzere dünyaya yöneliyoruz, çünkü yaşayabilmek için özellikle bir şeyler yapmamız, dünyayı bilmemiz gerekiyor. Ayrıca biz insanlar yine dünyaya ilişkin bütün yönelmelerimizde bilgiyi kullanıyoruz. Bu, durumu sanki özetleyiyor ya da bir felsefeci olarak bana öyle geliyor; insan, dünya, bilgi kavramları ve dile yansıyan biçimiyle terimleri, sözcükleri bana sanki her şeyi toparlıyormuş gibi geliyor. Özellikle de insan, dünya ilişkisi günümüzde bilgi üzerinden kuruluyor. Tabii bilginin burada daha fazla, daha farklı açıklamaları yapılabilir, daha farklı belirlemeler ortaya konulabilir. Şimdilik bir iki cümle söylemekle yetinelim. Bilginin kamusalılığı; yani, örgütlü, kamusal bir yapı içerisinde bilgilerin ancak elde edilebileceği; bilginin tek bir kişinin işi olmadığı, toplumsal ve kamusal olduğu üzerinde durmalıyız. Neden böyle “toplumsal ve kamusal” diye ayrı ayrı belirliyorum, vurgu yapıyorum, çünkü bunların ikisi her zaman

birbiriyle tam da örtüşmüyor. Bu noktada da bana sorular sorarsanız biraz daha derinleşebiliriz.

Toplumla kamu, kimi toplumsal gerçeklikler noktasında bir ve aynı şey değil. Türkiye'de yaşayan biri olarak ben bunu çok iyi görebiliyorum, yaşıyorum çünkü bunu. Toplumla kamu özellikle Türkiye'de bir ve aynı şey değil. Belki gelişmiş Batı ülkelerinde toplumla kamuyu birbirinin yerine daha çok kullanabiliriz, çünkü toplum kamusallaşmıştır, kurumsallaşmıştır, hukuk söz konusudur, ama hukukun çok egemen olmadığı tam tersine keyfilik egemen olduğu durumlarda kamu daima çekiniktir, güçsüzdür. Dolayısıyla bilgi de kamusal bir yapı olduğu için, ben sürtüşmelerimizin büyük bir kısmının buradan kaynaklandığını düşünüyorum. Oysa dediğim gibi bilgi toplumsal ve onun bir adım daha ötesinde kamusalıdır.

Aynı zamanda bizim üzerinde durmamız gereken noktalardan biri de bilgilerin içiçe olduğudur. Bu hiçbir zaman gözden ırak tutulmaması gereken bir konudur. Bilgiler birbirleriyle son derece bağlantılıdır, çünkü yaşam dünyası da öyledir. Dünyamız da öyledir, her şey birbiriyle bağlantılıdır; bilgide de bunun bir yansıması söz konusudur. Ama bizler zaman zaman birtakım pedagojik ilkeler gereğince, kimi şeyleri öğretebilmek için ne yaparız? Matematiği ayırırız, neden ayırırız? Diyelim ki sosyolojiden veya fizikten ayırırız, hangi bilgilerden, sırasında fizikokimya bilgisinden veya kimya bilgisinden bile ayırabiliriz matematiği. Bunlar birtakım gerekçelerle ancak belirli zaman dilimlerinde yapılması gereken şeyler, aslında bilgiler arasında da çok büyük bağlantılar var. Bu çerçevede birtakım savlar ileri sürebiliriz, “bilimler ya da bilgi dalları arasında kesin sınırlamalar vardır” diyebiliriz.

Bilmiyorum aramızda olan sizler okumuş olabilirsiniz, 90'lı yılların başında Sosyal Bilimleri Açın diye bir kitap yayımlandı. Daha sonra bu kitap yine 90'lı yılların ortalarına doğru Türkçeye çevrildi ve birkaç baskı da yaptı, Metis Yayınlarından çıkmıştı. Sosyal Bilimleri Açın kitabında bilimlerin tarihiyle, kurumsallaşmasıyla,

alınlanması, algılanmasıyla ilgili çok ayrıntılı çalışmalar yer alıyor. Minicik bir kitap aslında ve şöyle bir belirleme var: 1870 yılına kadar bilimlerin geldiği durum ile 1870'ten, 1945'e kadar olan durum ve 1945'ten günümüze kadar olan durum. 1945 bir kırılma noktası bütün dünyada, İkinci Dünya Savaşının bittiği yıl. Bu tarihten sonra özellikle yaşama dünyasındaki her şeyin birbirleriyle olan bağlantıları dikkate alınarak, yaşama dünyasının bir yansıması olan bilgilerin de yine birbirleriyle bağlantılı olduğu üzerinde durulmaya başlanıyor. Ama ondan öncesinde bilgi dalları arasında keskin sınırlar var.

Bu minicik açıklama çerçevesinde biz kendi kamusal nitelikli bilgimize, bilgilerimize bakalım. Acaba bizim genel tavrımız ne? Bilgiler arasında kesin bir sınıflandırma yapan bir toplumsal alışkanlığımız, kurumsal bir alışkanlığımız mı var, yoksa biz bilgiler arasında geçişleri kolaylıkla yapabilen bir toplum ve kamu düzeni mi sergiliyoruz, ne dersiniz? Geçişler yapıyor muyuz kolay kolay, yoksa herkes kendi odasında, kendi kabuğunda mı? Galiba yapmıyoruz, hâlâ biz yan masamızda ya da yan odamızda çalışan arkadaşımızın neyle meşgul olduğunu sadece tecessüs, merak uğruna anlamaya çalışıyoruz; yoksa bir iletişim kurup, bir diyalog gerçekleştirmek için değil; sadece bir merak, “acaba ne yapıyor?” o kadar! Ama örneğin, sanatçıların, filozofların, bilim adamlarının bir araya gelip de “tezgâhlarında, masalarında ne var acaba?” şeklinde, ürünlerini bir tartışma ortamına döktüklerine pek tanık olamıyoruz. İşte bugünkü konuyu anısına ayırdığımız Vehbi Hacıkadıroğlu'nun en çok şikâyet ettiği de buydu. “Ben ortaya çok aykırı bir şey atıyorum, ama akademik çevreler de dahil olmak üzere, kimse benimle tartışmak istemiyor” derdi. Çok kışkırtıcı şeyler söylemenize rağmen yeterince karşınızdakini harekete geçiremiyorsunuz, kışkırtamıyorsunuz; çünkü genellikle bilgiyle uğraşan kişilerin bilgiyle, sanki onlar bir iş önlüğüymüş gibi uğraştıklarına tanık oluyoruz. Günün belirli saatlerinde yapılan bir iş olarak görülüyor bilimle, felsefeyle, sanatla uğraşmak! Bu iş bitince artık havadan sudan konuşmanın zamanı gelmiştir anlayışı egemen; bir türlü bitip tükenmez bir tartışma ortamı olmuyor! Bunu şununla da

bağlantılandıracağım: Gerçek bir kamu hayatının tesis edilebilmesi veya kurulabilmesi için tartışma eleştirme ve açıklık temel öğelerdir.

Habermas bunu bize çok güzel anlatıyor. Habermas toplumun kamusallaşmasında üç kıstas ya da üç ölçüt geliştiriyor: Kamusallığın Yapısal Dönüşümü'nde aleniyet veya açıklık, ikincisi tartışma, üçüncüsü eleştirme, sıralamasını yanlış veya ters yapmış olabilirim. Yani önünde sonunda bu üç kavram söz konusu ve, bunlar gerçekten çok önemli. Ne zaman ki biz eleştirmeye açık oluruz ya da eleştiri yapabiliriz, ne zaman ki şiddete başvurmadan eleştiriye dayalı olarak tartışabiliriz, ne zaman ki bütün bunlarda açıklık ilkesini gözeterek bir tutum ve tavır takınırız, galiba o zaman kamu olmayı başarmış olacağız. O nedenle benim çekincelerim var. Biraz önce dediğimi de Habermas'a dayalı olarak biraz kanıtlamaya çalışabilirim. İşte bu açıdan baktığımızda biz hâlâ, bilimler arasında ya da bilgi dalları arasında çok kesin sınırlamalar yapıyoruz.

Yine Sosyal Bilimleri Açın kitabına döneceğim? Orada örneğin, 1945'ten sonra dünya üzerinde belli başlı merkezlere dayalı olarak

yapılan betimlemelerde, tasvirlerde şunun üzerinde duruluyor: Söz gelimi, doktora programlarının daima birkaç disiplinin birarada olduğu çokdisiplinli doktora programları olarak yapıldığını veya kişilerin -diyelim ki dört yıllık bir lisans eğitimini aldı, daha sonra doktorasını başka bir alanda yapmak istedi- engellerle karşılaşmadığını ve gereken sınavları aştıktan sonra, yeterliliklerini gösterdikten sonra başka bir alana geçebildiklerini ve o alanda yürüme-ye devam edebildiklerini gösteren örnekler var. Oysa biz, birtakım kısıtlamalar yapmaya hâlâ devam ediyoruz. “Haydi bakalım, sen dört yıllık lisans eğitimini şu alanda yapmadın senin şu alanda konuşmaya hiç hakkın yoktur” gibilerinden muazzam bir kısıtlamayla karşı karşıya bırakabiliyoruz farklı alanlarda eğitimlerini sürdürmek isteyenleri. Öyleyse bu anlayışın, hâlâ hâkim olan ya da ege- men olan tutumun, “bilimler ya da bilgi dalları arasında kesin sınırlamalar vardır” şeklinde kendini kozalara, hapseden kutucuklara hapseden bir anlayış olduğunu ileri sürebiliriz. Oysa bunun karşıtı olan sav bilimler ya da bilgi dalları arasında kesin sınırlar yoktur, geçişler vardır. Yine herkes kendi açısından tabii ki bakacaktır. Olup bitenlere ya da konulara; kimse kimsenin yerini tam da alamaz, geçemez, geçmemesi de gerekir belki, ama belli bir gerçekliği farklı farklı alanlardan inceleyen bilgi dalları her zaman işbirliği içinde olmalıdır.

Bu anlamda doğa bilimleriyle ya da temel bilimlerle uğraşanların insan ve toplum bilimleriyle de aynı zamanda uğraşması veya orada neler olup bittiğine de bir bakması gerekli oluyor. Tabii bilgi tarihine özellikle bilginin toplumsal ve kamusal tarihine baktığımız zaman bu iç içeliklerin bir arada olduğunu, bilgiyi “gerçekten” üreten ortamlarda biz açıkça görebiliyoruz. “Bilgiyi gerçekten üreten ortamlar” dediğim zaman da yaratıcılığın, yenilikçiliğin ege- men olduğu ortamları kastettiğimin farkındasınız tabii ki. Bilgiler türlü türlü, çeşit çeşit; sayılara ilişkin bilgilerin ne kadar önemli olduğunu da yadsımak mümkün değil. Bütün bu bilgi tarihinde sayılarla ilgili bilgiler temeldir, belirleyicidir, anlaşılabilirliği ve tekanlam- lılığı söz konusu olduğu için, nicelik araştırmalarına dayalı bilgiler bizim için daha açık ve seçiktir; başka bir deyişle “şu salonda bir-

kaç kişi var” dememle “bu salonda on kişi var” demem arasındaki farkta olduğu gibi. Birinde nicelik, birinde işte birkaç kişi, sıfatla bunu göstermeye çalışıyorum, ya da bir zarfla bunu göstermeye çalışıyorum, ama anlayamıyorum tam olarak, ancak “on kişi vardır” dediğim zaman net bir saptama ortaya çıkabiliyor. Bilginin başlangıç noktasından itibaren; sayılara verilen ağırlığın mistik tarafı da var, Pythagorasçıları düşünün bu anlamda, oradan Platon'a, Platonculara geçmiş sayılarla ilgili gizemli anlatımlar. Bilgi tarihinde, felsefe tarihinde veya düşünce tarihinde sayılara büyük bir önem atfedildiğine sıklıkla tanık oluyoruz. Bu durum bütün bir Antikçağ ya da Eskiçağ boyunca devam ediyor; sayıların önemi iyice anlaşılıyor; aritmetik ve geometri bilmenin ne kadar önemli olduğu, Akedemianın kapısına yazılan şu yazıyla iyice pekiştiriliyor: “Geometri bilmeyen buradan içeri girmesin”

Sayılarla ilişkin bilginin öneminin gittikçe arttığına tanık oluyoruz. Bu nedenle, konuyu biraz daha ayırıştırmak istiyorum. Yine belki bir çoğumuz biliyoruz, ama anımsatmakta yarar var: Eskiçağın sonlarında başlayıp bütün bir Ortaçağ boyunca devam eden bir bilgi sınıflandırması söz konusu; “Yedi Özgür Sanat” veya “Yedi Serbest Sanat” deniyor buna. Bu Yedi Serbest Sanat veya Yedi Özgür Sanat nelerden oluşmaktadır? Şimdi burada tam listesini görüyoruz, Yedi Özgür Sanatın, birincisi işin sözel tarafı, Latince bir deyimle buna “trivium” deniyor, Türkçe’siyle “üçlü” demek, tam “üçlü” anlamına geliyor. “Quadrivium” dördü, biri sözel, biri sayısal, tıpkı bizim gençlerimizin hâlâ üniversiteye girmek için içinden geçmeleri gereken sisteme benzeyen bir şey bu, sözel ve sayısal olmak üzere. Sözel olanda ne var? Dilbilgisi ya da gramer, mantık ya da diyalektik, güzel konuşma hitabet ya da retorik var bu bölümde. Ne anlatılmak isteniyor burada? Konuşan bir insan bir kere dilbilgisi kurallarına bağlı olarak nasıl konuşacak: Dilbilgisi açısından doğru düzgün konuşacak. Ardından bu doğru düzgün konuşması aynı zamanda mantıksal bir yapı anlamında da hakikate uygun olacak. Gelişigüzel konuşmayacak, hem gramere ilişkin ya da gramatikal doğruluk, hem de lojik ya da mantıksal doğruluk söz konusu olacak ve aynı zamanda konuşmasını güzel bir biçimde,

karşısındakini ikna etmek üzere sunacak. Dille ilgili söz konusu belirlemeler, çocukların eğitimindeki temeli oluşturuyor.

Ardından işin sayıyla ilgili dördümlü tarafı geliyor. Öğrenenler; aritmetik, geometri, müzik ve astronomi öğrenimi görüyorlar. Astro-nomi elbette çok önemli, takvim düzenlemeleri için, günlerin öneminin belirlenmesinde büyük yer tutuyor. Müzik de, dinle, özellikle Hıristiyanlıkla bağlantılı olmak üzere ayrıcalıklı bir yere sahip. Müzik, ölçü ve sayıyla bağlantısı bakımından eğitimde büyük önem taşıyor o dönemde. Dikkat ederseniz ikinci kısım aslında hep sayılarla ilgili, astronomi ne denli gizemli kılınırsa kılınırsın, sonuç olarak sayılarla ilgili bir taraf söz konusu burada. Bu şekilde tasarlanmış temel bir eğitimden sonra ancak teoloji eğitimi veriliyor gençlere; felsefe eğitiminin ardından ancak teoloji eğitime sıra geliyor. Başka bir deyişle, artık yaşların epeyce ilerlediği, olgunlaşmanın olduğu bir dönemde ilahiyat eğitimi verilme-yeye başlanıyor. Özetle, ilahiyat eğitiminin çok öncesinde felsefe eğitimiyle birlikte giden bir yedi özgür ya da serbest sanat eğitimi söz konusu.

Bu kültür coğrafyasında sayılarla, niceliklerle ilgili belirlemelerin varlığını ve ağırlığını sürdürdüğüne tanık oluyoruz. Galileo Galilei'nin, "Doğanın kitabı matematik harflerle yazılmıştır" belirlemesini hepimiz biliriz. Bütün Rönesans ve Yeniçağ dönemi filozofları, doğaya ilişkin açıklamaları sayılarla yapmanın ne denli önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Ama bir yandan da niteliksel anlamlara olanak tanıyan, doğanın betimlenmesiyle bağlantılı; keşifler, "keşifler çağı" diye özetlemeye çalıştığım bir yapı da kendiliğinden, oluşmaya başlamıştır. Doğanın kendisine yönelme ve bu yönelmenin sonucu olarak doğaya ilişkin ilginin artmasına "keşifler ve keşifler çağının başlaması" diyoruz. Bu dönemin kısa adı, hepimizin bildiği gibi Rönesans. Bu dönemde en çok dile getirilen terim, "yeni" ve "yenilik" terimleridir. Bu konuda da en çok çalışma yapan, İngiliz filozofu Francis Bacon'dır. "Yeni ve yenilik" kavramının/teriminin Novum Organum adlı kitabında en az 180 kez geçtiği saptanmıştır, daha sonraki çalışanlar, araştırmacılar ta-

rafından. Günümüzde de bildiğiniz gibi “inovasyon” kavramı/terimi var. Günümüzde sanki bir “yenilikmiş” gibi sıkça kullanılan bu terim aslında pek de “yeni” değil! Ancak bizim işadamlarımız yeni keşfettiler bu terimi! Oysa 17. yüzyıldan beri bilimsel sıçramanın gerçekleştirildiği; bilimsel gelişmenin olduğu her noktada, elbette zihinlerin, kafaların özgür bırakıldığı her noktada yeni ve yenilikçilik zaten öne çıkan bir şey, ama bizim işadamlarımız, bir bakıma TÜSİAD daha yeni keşfetti bunu!

Bu çerçevede doğaya yönelik ilginin artışı aynı zamanda insana olan ilginin artışına da paralel gidiyor. Yani sadece doğayı keşfedelim, doğayla ilgili çalışmalar yapalım değil, doğayla birlikte insan da keşfediliyor; bu da hümanizmadan başka bir şey değil. Bir yandan doğa bilimleri, bir yandan da bütün bilimler, hızlı bir gelişim içerisinde, özellikle pozitivist bir çizgide ilerliyor.

Pozitivist eğilimlerin arttığı daha sonraki yüzyıllarda biraz da dile değinmek gerekiyor. Bilimler kendilerini nasıl bir dille ifade etmeliler? “Bütün bilme biçimleri kendisini sayılarla ifade etsin, fiziğin dili tek dil olsun” anlayışı benimseniyor. Buna göre, “sosyoloji bile yapacak olsanız fiziğin dilini kullanmanız gerekir” deniyor. Bu bağlamda metafiziğe yer yok; metafizik bu anlayışa göre mümkün değil artık. Pozitivist çerçeve içerisinde tüm bilimin dili bir fizik dili olarak kendisini sunacaktır şeklinde özetlenebilecek çok katı bir anlayış söz konusu burada. İnsan bilimlerinin biraz çekkin kalması da ayrıca söz konusu burada. Sayıların bu denli belirleyici olmasına şöyle bir baktığımızda, hesaba dayalı olan mühendisliğin ön plana çıkması, her şeyin mühendislik diliyle fizik diliyle ifade edilir olmasına karşı çıkan bir anlayış da beliriyor. Manevi bilimler kültür bilimleri ya da tinsel bilimler denilen bir bilgi dalı “tarihselcilik” anlayışı içerisinde yürümeye başlıyor. Pozitivist anlayış içerisinde doğa bilimleri ve her türlü bilmeyi niceliksel ifadelere götürmeye çalışan dil yapısı söz konusu. Çünkü tek anlamlılık önemli, kaypaklığa yer yok; açıklık ve netlik söz konusu; amaç da bu çünkü. Buna göre bilgi açık ve net olmak durumunda, kaypak olmamak durumunda. Burada çokanlamlılığa yer yok.

Öyleyse, niceliklerle ilgili ifadeler ve onlara dayalı bilgiler öne çıkacaktır; belirleyici olacaktır. Ama Eskiçağa kadar bu iki damar hep var; başka bir deyişle, bilgilerin kesin bir anlatıma kavuşmasıyla, tam tersine daha kaypak bir anlatım içerisinde kendini sunduğu şeklimdeki iki damar, Platoncuların temsil ettiği görüşle, Sofistlerin temsil ettiği farklı görüş zaten baştan beri var. Dikkat edersek ve bu doğrultuda felsefe tarihini iyi okursak, bu durum baştan beri var. İşte Sofistlerin bir bakıma temsil ettiği damarı daha sonra tarihselci bakış açısı içerisinde farklı farklı bilgi tarzları temsil ediyor. “Bir insanı ya da toplumsal bir gerçekliği siz çok çeşitli şekillerde anlatabilirsiniz” anlayışı içerisinde yeni bir insan ve toplum bilimleri çerçevesi oluşmaya başlıyor. Günümüzden geçmişe doğru baktığımızda, tarihlerine baktığımızda, doğa bilimlerinin 400-450 yıllık bir tarihi varken, insan ve toplum bilimlerinin henüz 150-160 yıllık bir geçmişi olduğunu anlıyoruz.

Öte yandan hep şöyle denir: Doğa bilimlerinin söz konusu ettiği, obje olarak seçtiği gerçeklik, açıklanmak üzere bizim önümüzdedir; örneğin, fizik açıklama yapar; ama tarih anlamaya çalışır. Örneğin filoloji anlamaya çalışır, sosyoloji, antropoloji anlamaya çalışır, hatta buradan birtakım savlar geliştirilir. Buna göre söz geli-

mi denir ki, toplumsal gerçekliğin antropolojik öğelerini anlamak için, antropolog mutlaka dışarıdan biri olmalıdır. “İçeriden biri anlayamaz” savı ileri sürülür. Bunun gerekçesi de şudur: “İçerden olan mesafe koyamaz” denir; dışarıdan olan ancak o gerçekliği anlamaya çalışabilir savı ileri sürülür. Şimdi bu noktada yine düşünmenizi isterim, bir şeyi anlamak, bir şeyi nesne kılmak, bir şeyi nesne/obje olarak seçmek ne demek acaba? Benim kısa bir belirlemem var, sizin eleştirinize açıyorum bunu. Bu kısa belirleme de şu: Bir şeyi obje olarak seçmek veya kendisine yönelinen bir alan olarak seçmek aslında o şeye ilişkin bir mesafe kazanmaktır. Cemel Beyle biraz önce yaptığımız sohbette bu noktaya değindik aslında. Örneğin siz yıllar sonra Ağrı'ya tekrar gittiğinizde o mesafeyi artık kazanmıştınız. O zaman ne oluyor? Kısacası, olan şu: Uzaklaştığınızda olan biteni daha nesnel olarak görebiliyorsunuz. Başka bir anlatımla, bir şeyi nesneleştirmek demek onunla kendiniz arasına, belli bir uzaklık ya da mesafe koymak demektir. Bir şeyi nesneleştirmek demek onu kendimizden koparıp dışarı atmak, ona ilişkin bir mesafe kazanmak demektir. Dolayısıyla siz, örneğin içinde bulunduğunuz toplumsal gerçekliği mesafe kazanamadıkça kavrayamıyorsunuz.

Herhangi bir toplumsal gerçekliğin nesne yapılması, son derece önemli. Burada tabii yine felsefi bir bilgiye, bilgisel bir donanım ihtiyacımız var. Varolanla nesne arasına biz felsefeciler mesafe koyarız ve bunun da bilincindeyiz. Her şey varolandır, ama onun nesne yapılması başka bir şey. İşte o nesne yapma sürecinde bir mesafe koymak gerekiyor. Bilmem yeteri kadar anlaşılır oldu mu bu? Bu önemli bir nokta, deniliyor ki “dışarıdan biri gelip bizi anlayabilir, biz kendi kendimizi anlayamayız.” Başka bir tez daha geliştiriliyor: “Hayır, o toplumsal yapıdan çıkmalı ki o insan onu daha iyi anlansın.” Örneğin, Almanya'da böyle bir tarzda yürüyor karar vericiler ve uygulayıcılar. Özellikle, yerel yöneticiler diyorlar ki -sosyal hizmet uzmanlığı çok önemli Almanya gibi, Belçika gibi, Hollanda gibi ülkelerde, özellikle Hollanda ve Almanya'da çok önemli- “Türk ailelere sosyal hizmet uzmanı olarak Türk kökenli birileri gelsin göz kulak olsun, çünkü onların geleneklerini, göre-

neklerini, dillerini, her şeyini onlar daha iyi anlayabilirler; bu nedenle Türkler, Türkleri kavramaya, anlamaya yönelsin, onların işi olsun bu, biz onları o kadar anlayamayız” demek istiyorlar.

Bakın, burada özellikle “anlama” kavramı/terimi üzerinde durmaya çalışıyorum. Doğa açıklanmak üzere bizim önümüzdeyken insan ve toplum gerçekliği, insan ve toplumla ilgili olan her şey anlaşılacak üzere bizim önümüzdedir. Kimileri bir toplumu açıklayamayız, ancak anlayabiliriz demek istiyor; ama açıklama terimini de kullanmak olanaklı günümüzde. Ben çok katı düşünmüyorum bu noktada. Ancak doğayı anlamak deyince edebi bir deyiş söz konusu olabilir; çünkü doğayı gerçekten açıklarsınız ya da açıklamaya çalışırsınız. İnsanıysa anlamak mümkün olabilir. Anlaşmak demiyorum bakın bu noktada; bu terimleri çok dikkatli kullanmaya çalışıyorum; çünkü anlamak anlaşmak bunlar gerçekten çok farklı şeyler.

İşte insanın değerinin ve öneminin anlaşılmaya doğru gidildiği bir dönem yaşanmış; genellikle Hümanizma, Rönesans diyoruz buna. Bu dönemde evrensel dahiler ortaya çıkıyor. Bunlar doğanın sırlarını çözmek üzere, insanın bedensel yapısının sırlarını çözmek üzere ve bir keşif anlayışı içerisindedir. Neyi keşfediyor bu dönemin evrensel dahileri? Leonardo bunlardan biriydi, Rahmi Koç Müzesi’ndeki sergiden dolayı kentimizin sokaklarını süsleyen afişleri hatırlayalım. Evrensel dahi gerçekten, çünkü kuşların yapılanışlarından yola çıkarak, uçan bir araç yapmayı planlıyor. Her şeye ilgi duymuş, muazzam bir merak söz konusu o dönemin insanlarında. Tabii hepsinde değil, seçkin bir grup insanda bu durum söz konusu. Entellektüel, seçkin; buradan kastettiğim tamamıyla bu ve bu noktada belki de Leonardo çok iyi bir örnek, hem mühendis, hem ressam, hem yazar, hem yaptığı iş üzerine düşünen bir insan, bir filozof. Örneğin, Leonardo’nun resamlara hitaben yazmış olduğu yazılar var; resim yaparken nelere dikkat etmeleri gerekir, renk seçiminde neleri dikkate almaları, ışığı nasıl değerlendirmeleri gerekir gibi konulara değinen yazıları var. Bu onun, yaptığı iş üzerine kıvrılan, onun üzerine düşünen biri olduğunu gösteriyor;

onun filozof kimliği burada şekilleniyor. Mühendisliği, sanatçılığı söz konusu; doğa bilimleriyle çok büyük yakınlığı var. Sanatçılık, filozofluk ve bilim adamlığını kendisinde kotarmış biri. Belki bizim gençlerimize en çok okutmamız gereken, farkına varmaları için özel çaba harcamamız gereken kişilerden biri evrensel dahi olarak görebileceğimiz Leonardo. İşte insanın keşfi hümanizmle birlikte burada kendini gösteriyor.

Bu çerçevede ortaya çıkan ve adına daha sonraları bilimsel devrim dediğimiz yapının içerisinde mühendisin nasıl bir konumlanması var? Leonardo belki ilk önemli mühendis, o dönemden bu döneme en çok etkisi olan bir meslek grubu olarak mühendislik karşımıza çıkıyor. Burada artık sormamız gerekiyor: Mühendis ne yapar? Daha önceki bir toplantımızda da ben galiba böyle bir soru yöneltmiştim. Bu son derece önemli, mühendis yine çok kısa açıklamalarla insan-insan, insan-doğa, insan-toplum ilişkisini kurar. Geriye ne kaldı? Bu anlamda mühendis çok önemli. Bizim örneğın, şu anda bu mekânda bulunabilmemizin olanağını yaratan, imkânını yaratan mühendisten başkası değil. Onun yaptığı, yarattığı her şey bizi temelden etkiliyor; mühendis bizim yaşama dünyamızın tam ortasında, içinde, içimizde. Ancak mühendis ürünü yaratıp, yapıp ortaya koyuyor ve sonra kenara çekiliyor. Biz daha sonra kullandığımız şu bilgisayarın hangi mühendis tarafından tasarmlandığını ve ya da bu binanın inşaat mühendisinin kim olduğunu, çoklukla oturduğumuz evler de dahil olmak üzere, yaşadığımız mekânların mühendislerinin kimler olduğunu bilemiyoruz. Peki, bu denli önemli bir kişi olan mühendisi biz nasıl yetiştireceğiz? Entellektüel gücünü daha iyi kullanabilmesi için, yaptığı iş üzerinde daha çok yoğunlaşabilmesi için, ne yapmamız, ona nasıl bir eğitim vermemiz gerekiyor?

En başta dedik ya hani bilgiler arasında büyük farklar vardır, biriyle öteki arasında geçirgenlik yoktur diye; eğer işte bu sava göre biz mühendislerimizi yetiştiriyorsak, onları sadece “mühendislik bilgileri”yle donatacağız demektir; çoğunlukla yapıldığı gibi. Sadece

mühendislik, varsa yoksa sayısal bilgileri, oranları, teknik ve mekanik bir biçimde öğreteceğiz demektir. Bizim karşımıza geliyor mühendislikte okuyan bir öğrenci, “ben sayısalcıyım, nereden çıktı karşıma bu felsefe dersi veya sosyoloji dersi? Ben hayatta kitap okumam, sözelci değilim, sayısalcıyım” diyor. Nasıl bu denli fanatik hale getiriyoruz onları? Olağan durum bir bakıma bu.

Peki, başka bir yetiştirme tarzı ve buna ilişkin başka bir sav olabilir mi? Bir anlamda “olağandışı” diyeceğim buna da. “Mühendisin yetişiminde salt mühendislik bilgileri gereklidir, olmazsa olmazlardandır kesinlikle, ama yeterli değildir” diyebilir miyiz? Öyleyse tam da bu noktada gerekli ve yeterli koşullar üzerinde ayrı ayrı düşünmemiz gerekiyor. Karar vericilerin özellikle burada düşünmesi gerekiyor. Daha geniş kuşatımlı bir sav, hatta ödev burada şu olmalı: Mühendis kendisine dışarıdan bakabilmeyi öğrenmeli. Daha önce dedik ya hani, kendimize eğer dışarıdan bakabilme becerisini gösterebilirsek, işte o noktada kendimizle tartışır, kendimizi eleştirebiliriz; sonuç olarak da kendimizi daha iyi anlayabiliriz. Bunu gösterebilmek için de mühendisin başka bir donanımına ihtiyacı var. Mühendisin bilgi felsefesiyle bağının olması ya da birazdan üzerinde durulacağı gibi, yenilikçilikle, yaratıcılıkla, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyle bağlantısının olması önemli; bunlar son derece önemli. O zaman mühendisin kendi üzerinde düşünmesinde özne olarak, eyleyen olarak ortaya çıkması gerekiyor. Öyleyse özne ve eyleyen olarak mühendis nasıl biri?

Mühendisin özne olarak öne çıktığı, çoğu zaman da aracılık ettiği ilişkilerde sahip olduğu payın anlam kazanabilmesi için daha üst düzeyde bilinçlendirilmesi gerekiyor. Hem ona olan saygının artması için, her bakımdan itibarının artması için, somut örneklerle söyleyecek olursak: evlerin inşaat kalfalarına bırakılmaması, mutlak bir inşaat mühendisinin elinden çıkmış bir projeyle inşa edilmesi ya da elektrik tesisatının bir elektrik mühendisinin projesinden çıkması veyahut da deprem ülkesi olarak ülkemizde binaların jeoloji mühendisinin raporlandıracağı bir yere yapılması veya betonun kalitesinin ölçümü için yine o ölçümleri yapabilecek bir öz-

ne olarak mühendisin varsayılması, yoksayılmaması gerektiği gibi, mühendisin de bütün bunlarla ilgili olarak, kendi mesleğiyle ilgili olarak düşünmesi, yaptığı işin önemini daha iyi anlayabilmesi için, onun insan ve toplum üzerinde düşünmesi, insanı ve toplumu tanıması gerekiyor. Sosyolojik verilere ihtiyacı var mühendisin. Bulunduğu yöredeki insanların belki de antropolojik özelliklerini tanımaya ihtiyacı var; çünkü ülkemiz hâlâ antropolojik öğelerin epeyce öne çıktığı, hâkim olduğu bir ülke. Ayrıca, yine sosyologlarla antropologlar şu sıralarda çok tartışıyorlar, sosyolojiyle antropoloji arasındaki sınırlar çok daralmış, biri ötekini yerine neredeyse geçmeye başlamış durumdadır. Hepimiz biliriz ki -şöyle biliriz daha doğrusu- antropolojik öğelerin hâkim olduğu yerlerde yani daha primitif öğelerin hâkim olduğu yerlerde, kırsal kesimde, tekdüze ilişkinin egemen olduğu yerlerde, antropolojinin nesneleştirilmesi iş başındadır. Ama kent söz konusu olduğunda da sosyoloji öne çıkar, çünkü kentteki ilişkiler çok değişmiştir, artan çeşitlenen ilişkililerdir bunlar. Dolayısıyla bunların her ikisi de -dediğim gibi- birbirine çok yakınlığı ya da son zamanlarda bu iki bilgi dalının ortak paydaları artmaya başladı. Dolayısıyla her ikisinden de yararlanabilir mühendis, antropolojik öğelerle ilgili belirlemeler sosyolojik öğelerle ilgili belirlemeler, vazgeçilmez kaynakları olmalı mühendisin.

Bütün bunların yanı sıra hukukla ilgili bilgiler söz konusu. Çünkü hukuk toplumun grameri. Bu sözü ben çok sık tekrarlarım; belki daha önce burada yaptığım konuşmalarda bile dile getirmiş olabilirim. Toplumun grameri, kamuyu yaratan, oluşturan bir kurum olması nedeniyle, hukukla ilgili bilgiler çok önemli. Peki, psikoloji, sosyal psikoloji daha mı az önemli? Bunlara ek olarak çevreyle ilgili belirlemeler daha az önemli olabilir mi bu durumda? Öyleyse mühendisliğin, insan ve toplumla uğraşan bilimlerle olan bağının kurulması gerekiyor; ayrıca mühendisin yaptığı işin anlamını iyi verebilmesi için bu gerekli. Bunlara ek olarak, söz konusu bilgilerin zaman içinde de güçlendirilmesi gerekiyor. Her şeyi kısıtlı bir zaman dilimine sıkıştırırsınız. Başka bir deyişle, dört yıllık bir lisans eğitiminde bunların hepsini, bu bilgilerin hepsini aktarmaya

imkân ve ihtimal yok; mühendislikle ilgili bilgiler, temel meslek bilgileri de çok önemli çünkü. Ama öyle bir açılım sağlayabilirsiniz ki, bu açılımda felsefenin önemli bir payı olabilir, olmalıdır da. Böyle bir eğitim verilebilirse mühendis adaylarına, hangi bilgiyi nereden derleyeceği konusunda hiç olmazsa bir öngörü kazanabilir. Bilgiler hepimiz için zaten devamlı olarak geliştiğinden, hepimiz hayatboyu, yaşamboyu öğrenci olduğumuzdan, bu bilgileri pekiştirmek durumundayız hangi alanla uğraşıyor olursak olalım.

Öyleyse burada temel bir bilgiye daha ihtiyacımız var. Gerçi konuşmamın başında bunun üzerinde durmuştum, ama bir kez daha hatırdan çıkarmamak gerektiğini düşünüyorum. Varolanlar arasındaki ilişki bütünlüklü bir ilişkidir, her şey her şeyle ilişkilidir ve bağlantılıdır. Mühendis mühendisliğini yaparken hiçbir şeyin sadece kendi tekelinde olmadığının farkında olmalıdır. Mühendis en başarılı planı çizebilir, ama başka faktörlerden dolayı o çizmiş olduğu plan hiç işe yaramayacak bir şey olabilir. Mühendisin, her yaptığı işi bütün olarak -tıpkı psikolojideki “Gestalt” kavrayışında olduğu gibi- bütünlük içinde kavraması gerekir. Yinelemekte yarar var: Mühendis her şeyin her şeyle bağlantılı olduğunu çok iyi görmelidir. İşte bu bütünlüklü ilişkiyi biz -aşlında tekrar başa dönüyo-

rum- bilgilendirme süreci içerisinde kuramsal çerçevede de yapmalıyız. Yaşamın bütünü de böyle; dünyadaki her öge diğer öğelerle bağlantı içerisinde; ancak bilgilendirme süreçleri içerisinde fizik bilgileri, sosyolojik bilgileri, psikolojik bilgileri, felsefi bilgileri birbirinden ayırıyoruz. Oysa bunların daha sonra tekrar bir araya getirilmesi, toplanması gerekiyor, tekrar bütünlüklü yapı içerisinde ele alınması gerekiyor; tıpkı yaşamın bütünlüğünde olduğu gibi. Peki bu da nasıl olacak? Bir kişinin her şeye yetmesi mümkün değil, günümüzde “evrensel dahi” olmak belki de olanaksız. Kulağa çok hoş geliyor, evrensel dahi olmak ama, olanaksız bu, gerçeği de görmemiz lazım bu noktada. Bu durumda mesleki işbirliğine gitmemiz gerekiyor. Bu da işbirliği etiği kavrayışı içerisinde olmalı hem etik bakımdan hem bilgi bakımından işbirliğini gerçekleştirmeliyiz. Üstelik etik de bir anlamda bilgi olduğuna göre, bunların hepsi birbiriyle örtüşüyor. Mesleki işbirliği kavrayışı içerisinde meslekler sık sık bir araya gelip ilgilendikleri gerçekliğin çeşitli yanlardan görünümüne ilişkin bilgileri birbirleriyle paylaşmalılar. Öyleyse bilgi kurumları olarak üniversitelerin bir tür sivil toplum kuruluşu olarak meslek odalarının bu bağlamda yardımcı olmaları gerekiyor. Meslek odaları için “bir tür sivil toplum kuruluşu” diyorum, çünkü meslek odaları biraz önce de yine konuştuğumuz gibi bir mesleği icra etmek için mutlaka üye olunması gereken bir kurum. Burada gönüllü üyelik söz konusu değil; gönüllülük anlayışıyla bağlanılan bir yer değil meslek odası. STK'lardan bu anlamda ayrı, ama günümüzde bu kavramlar da çok iç içe geçti. Ezbere düşündüğümüz, daha doğrusu düşünemediğimiz için bunlara STK diyoruz; bu nedenle “bir tür” deyip biraz bu durumu biraz ılımlılaştırmaya çalıştım. Meslek odalarının, işyerlerinin, çalışanların, kamusal alanda karar vericilerin bu konularda bilinçli olması birçok şeyi kolaylaştıracaktır sanırım.

Bu konuları Üniversiteler Bologna Süreci bağlamında ele alıyorlar. Biz de Maltepe Üniversitesi'nde bu çerçevede çalışıyoruz. Avrupa Birliği eğitim programları çerçevesinde biliyorsunuz, Avrupa Konseyi birtakım çalışmalar yapıyor. Brüksel'deki Avrupa Birliği Eğitim Komisyonu bu konularda çalışıyor. Bu merkez çerçevesin-

de 2007 yılı Ocagından beri, daha çok yeni 01.01.2007'den beri, eğitim programının adı “Yaşamboyu Öğrenim Programı” olarak değişti. Belki bu bilgi meslek odalarına da gelmiştir. Daha çok yeni, sizlere de bu bilgi gelmiştir belki ve bu konuda ülkelerin ulusal ajansları Şubat ayı boyunca toplantılar düzenliyorlar. Hatta Türkiye'deki toplantı Pazartesi günü Ankara'da yapılacak. Yapılacak olan şey şu: Üniversitelerde o dar çatı altında diyelim bir anlamda, üretilen bilgilerin topluma doğru bir biçimde, en verimli şekilde yansması için acaba neler yapabiliriz diye düşünülüyor; bilgi toplumu olmanın yolları aranıyor.

İşte bu sürecin adı Bologna Süreci, bilmem duydunuz mu, dünyanın en eski modern üniversitesine Bologna Üniversitesi'ne, “Bologna Alma Mater”e atıfta bulunularak, -900'lü yıllarda kurulmuş bir üniversite- Bologna Süreci deniliyor bu çalışmalar toplamına. Bologna Süreci'nin 1997'den beri on yıllık bir geçmişi var ve muazzam bir doküman oluşmuş durumda. Bu dokümanlar yeni yeni Türkiye'ye de geldi, hatta biz çarşamba günü üniversitemizde meslektaşlarımızı ayrıntılı şekilde bilgilendirmek üzere bir Bologna Süreci toplantısı düzenliyoruz. Burada amaç ne? Amaç, yaşamboyu öğrenim, hatta İngilizcesiyle Lifelong Learning diye -kısaca “LLP” diye geçiyor- geçiyor, bir bilgilene sürecini, sadece okulun karar vericilerine, üniversitenin karar vericilerine bırakmamak burada söz konusu. Özellikle meslek odaları olarak, sivil toplum kuruluşları olarak, anne-babalar olarak, veliler olarak, işyerlerinin sahibi olarak, çalışanlar olarak, bilgilene süreçlerinin üniversite-deki ders planlarının müfredatlarının oluşturulmasında söz sahibi olması türünden çalışmalar yapılıyor. Bakın, Türkiye'de bunu başarabilirsek gerçekten büyük bir devrim olur. Çünkü ben 35 yıldır bu işin içindeyim, lise öğretmenliği yaptım, bir ara kütüphanecilik yaptım, ama öğrencilik ve öğretim elemanlığı dahil olmak üzere hayatımın çok büyük bir kısmı üniversitelerde geçti. Değil anne-babaların veya öğrencinin bu işlere karışması, aynı anabilim dalında bir başkasının bile şu dersi de koyalım veya şu dersi çıkaralım -gereksesiyle olacak bunlar tabii, keyfi ilişki içerisinde olmaz-konusunda bile insanlar birbirine tahammül edemiyor; oysa tüm kesimlerin bazı şeylere karar vermesi gerekiyor artık.

Ders plan programları üniversitelerin senatolarından geçer. Senatolarda bunların tartışılması sürecinde de ya çoğun korkarız ya çekiniriz, ya “rektör ne der”, ya “dekan ne der”, ya “anadal başkanı ne der?” diye, neredeyse kendimize otosansür uygularız. Başka bir deyişle Habermas'ın dediği gibi açıklık, tartışma, eleştirme bunları hayata geçiremeyiz bir türlü. Peki, şu soruyu saklı tutmak üzere ben devam edeceğim, hangi üniversite şimdiye kadar İnşaat Mühendisleri Odası'na, -belki son yıllarda vardır- “iyi bir inşaat mühendisliği müfredatı için bize yardımcı olur musunuz?” diye başvuruda bulundu? Bilmiyorum, tartışıp bir masanın etrafında bir araya gelip bunları tartıştınız mı? Belki yapıyordur, benim cahilliğime verin, ama tartışılıp hayata geçti mi?

SALONDAN-

Ders programları nasıl yapılıyor?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Aslında onun da cevabını verebilirim bir ölçüde de olsa, YÖK eskisi gibi ders planlarına karışmıyor. 1983-1984 öğretim yılında da çok fazla karışmadı, sanki karışmış gibi yorumlandı; oysa içeriklere hiç karışmadığı gibi, ders başlıklarını da üniversiteler aralarında toplanarak kendileri belirlediler. YÖK sadece eğitim fakültelerine karışıyor. Eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarının müfredatı, ders çizelgesi şöyle, şöyle derslerden oluşacak diye, karar veriyor. Ancak burada da üniversitelerden yardım alıyor. Bu noktada belki haklı olabilir; ama diğerlerine gerçekten karışmıyor. Bunu, bir programın, felsefe programının başkanı olduğum için yakından bilen biri olarak söylüyorum, ama ben de dahil olmak üzere acaba kaçımız “ey sevgili öğrencilerimiz, gelin, bunlarda, bu derslerin içerisinde hangileri olsun, hangileri olmasın?” diye öğrencimize soruyor muyuz veya bölümün dışındaki, işte örneğin Türkiye Felsefe Kurumu'na, felsefe alanında kurum olarak bir STK olarak “hangi derslerin olması uygun olur?” diye soruyor muyuz ya da tıpla ilgili programlar yapılırken, planlama-

lar yapılırken Tabipler Odası ne kadar ağırlıklı veyahut da hukuk ders planları yapılırken Barolar ne kadar ağırlıklı? Bunların hepsini Türkiye'nin tartışması lazım artık. Bu bağlamda gereksinimler nelerdir? Ders planları nasıl daha iyi olabilir? Bunları hep tartışmamız gerekiyor.

Çünkü eğitimin paydaşları var. Öğrenci en büyük paydaş aslında, çünkü öğrenen kişi artık öğrenci, öğretilen değil; öğrenci edilgin değil, etkin olmak durumunda. Bu yeni bir paradigma, bu deyimii kullanmayı pek sevmiyorum, ama çok da işe yarıyor bir bakıma, bir değişikliğe ihtiyacımız var. Hep “öğrenci merkezli” diyoruz, ama biz bunu dilimizin ucuyla söylüyoruz, öğrenci merkezli eğitimi pek gerçekleştiriyoruz. Aslında çok dikkatli bakıldığı zaman, hâlâ öğretim görevlisi ya da öğretim üyesi anlatıyor, öğrenci not tutuyor; öğrenci anlatılanların bir kısmını öğrenebiliyor; geri bildirimler ne kadar oluyor? Bunu pek dikkate almıyoruz. Bu konularda hâlâ eksiklerimiz var. Dolayısıyla bilgi kurumları olarak üniversitelerin, meslek odalarının, işyerlerinin, çalışanların ve karar vericilerin kimi sorunları tartışması gerekiyor.

Bu saptamalara ek olarak mühendislik odaları özellikle üniversitelerdeki ders planlarına, müfredatlara ilişkin olarak düşündüklerini söylemelidir. Meslek odalarının söz sahibi olması; her düzeydeki karar vericiyi harekete geçirmesi, toplum bireyleri ve genellikle toplum adına yapılan işlerin daha iyi noktalara gelmesini sağlayacak, bir bakıma enerji de boşa gitmeyecektir. Mühendislerin de bu konularda konuşabilmesi için bilgiyi öne çıkarmaları gerekiyor; mühendislerin işlerini gereğince iyi yapabilmesi için toplumu ve insanı tanımaları gerekiyor. Masa başı konuşması olmamalı bu. Ortaya konulan görüşler, bizzat gerekçelere dayalı olmalıdır. Elbette bilimsel gerekçelere dayalı olmalıdır ortaya atılan görüşler. Mühendis insanın ve toplumun gereksinimlerini bilmek zorundadır. Mühendis insansal ölçütleri, başka bir deyişle, etik değerleri gözden kaçırmadan yeni gereksinimler yaratma konusunda cesaretli olmalıdır ya da cesaretlendirilmelidir. İnşaat mühendisleri ne yapar bu konuda bilmiyorum, isterseniz kendinize sorular sorun,

“biz inşaat mühendisleri olarak, nasıl yeni gereksinimler yaratabiliriz?” diye bir soru sorabilirsiniz. Ama ben burada bir ölçüt getirmeye çalışıyorum: Etik değerler ve onlara dayalı insan hakları öğretinin, ölçüt olabilir.

SALONDAN-

Binayı yaparken çok hızlı, çok ekonomik ve çok sağlam yapacaksınız. Psikolojiyle beraber yaparsanız kalkınırız biz. Bütün mesele bununla ilgili; verilmek istenilen formasyon budur.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Evet onu isterseniz biraz sonra örnekleyin, çok hızlı dediniz, başka, çok ekonomik, sağlam, güvenli evet binayı yaparken bunları dikkate almak gerekli ama yeterli değil. Buyurun.

SALONDAN-

Yani hocalarımızın bizden istediği şey budur.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Peki, insan faktörü burada en önemli olanı oluşturmuyor mu?

ORHAN ALTIN

(İnşaat Yüksek Mühendisi)-

Şimdi burada bize ettiğiniz tarifler daha çok bugüne kadar bizim kafamızda yerleşmiş olan mimarlık tarifine giriyor gibi geliyor bana. Yani biz bu konuda sosyal insan, toplum konularına fazla giremeyiz, girmeyiz. Bizim yaklaşmamız dolayısıyla bunları mimarlarla bırakırız. Mimarlarla birlikte hareket ederek işimizi yerine getirmeye çalışmalıyız gibi geliyor bana, siz acaba buna başka bir tarif mi getiriyorsunuz?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Meslekler arasında işbirliği elbette önemli; ancak ast-üst ilişkisi içinde olmamalı bu. Şöyle örneklebiliriz: Bir binanın yapılmasında esas ya da hâkim öge mühendistir, yan öge mimardır veya tersi değil; burada söz konusu olan, her ikisinin de eşdüzeyde olmasıdır. Burada gerçek anlamda işbirliğine gereksinim var. Mühendis ve mimar ortak çözümler üretmeli. Elbette bu da doğru bir iletişimi gerektiriyor.

ORHAN ALTIN-

Zaten mimarların devreye girdiği konular daha çok, konutla ilgili, insanların bizzat içinde yapılar. Bazı konularda, bazı mühendislik yapılarında mimarların çok çok az rolü olmak zorunda. İş daha çok bize kalıyor

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Köprüler, barajlar mesela...

ORHAN ALTIN-

Köprüler barajlar evet, insanların günlük yaşamda bizzat kullandığı, konutlarda...

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Köprüleri de kullanıyor insanlar bizzat, arabasıyla kullanıyor.

ORHAN ALTIN-

Orada mühendis daha önde geliyor otomatikman. Yani dolayısıyla bizim işimiz onlar gibi olmuyor. Yani konut yapısını tasarlamak işi mimarın işi oluyor gibi. Yani bizim şimdiye kadar yaşadığımız buydu hep. Siz galiba daha değişik bir tarif getiriyorsunuz ya da olmamız gerekiyor.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Yol yapımından tutun, ne bileyim bir baraj yapımı, köprü yapımı ya da bir istinat duvarının yapımı diyelim, Türkiye gibi heyalan bölgelerinin çok olduğu yerlerde, istinat duvarlarının yapımı inşaat mühendisinin işi değil mi? Yine insanla bağlantısı var, yani insan ögesinin ulaşmadığı erişmediği hiçbir oluşum düşünmüyorum ben ve siz orada insan ve toplum faktörünü, kamu faktörünü, kamu yararını, hukuk sistemiyle, belediyeye ilgisi içinde, imar durumuyla ilgisi içinde her şeyi düşünmemiz gerekiyor. Bütün bunlar bence sizin ilgi alanınıza giriyor. Kendinizi yalıtamazsınız; bence kendinizi yalıtma alışkanlığından vazgeçmelisiniz. Her türlü mühendislik yaratısı insanla ve/veya toplumla ilgilidir.

ORHAN ALTIN-

Ama, bizde hep onun ayrıntılı işlemlerini mimar yapıyor. Yaratan, yani işe başlayan mimar oluyor, ben bundan şikâyetçiyim, keşke bazen mimar olsaydım diyorum. Yani çünkü hep onlar karar veriyor, biz onların dediklerini yerine getiriyoruz. Bu yaşımdan sonra keşke mimar olsaymışım diye düşündüğüm çok olmuştur.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Güzel bir tartışma başlıyor aramızda bence.

ERHAN YEKTA ÖZTÜRK-

Efendim, ben meslektaşımın görüşünün hiçbirine iştirak etmiyorum. Bina da yapılsa, oda da yapılsa, bunun içinde yaşayacak insan olduğuna göre, bunun inşasında insanın yaşayacağını düşünerek inşa etmemiz lazım. Gerek demirini, gerek betonunu, gerekse can emniyeti bakımından dediğiniz gibi yalnız matematiksel, iki kere iki dört, statik hesap değildir mühendisin yaptığı iş. Yüzde 100 haklısınız, bütün fikirlerinize iştirak ediyorum. Yani mimar, mühendis diye, binayı çizdi diye, mimarın üstlüğü, astlığı değil, makbul olan insanlar insana hizmet etmektir; hem hukuksal hem etik olarak.

SELAHATTİN KARABABA-

Şimdi arkadaşım konuşurken sanki yalnız binalardan söz ediyor gibi geldi bana, inşaat mühendisliği sadece bina yapmak değildir.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Dedi ama, başka şeyler de dedi.

SELAHATTİN KARABABA-

Benim söylemek istediğim şu: Bir binanın işleyişinde zaten her şeyi herkes beraber yapsaydı, bu ayrım olmazdı. Bir mimar, mühendis ayrımı olduğuna göre, her ikisinin de bir binanın yapımında değişik fonksiyonları var. Bu fonksiyonlarda da binanın tasarımı mimarlara ait bir şeydir. İşte kapısı nereden gelecek, penceresi, ama bu binayı mimar tasarlarlarken o bina eğer mühendislik kurallarına uygun olmuyorsa, uyarısını yapacak ve bu kurallara uygun olmasını sağlayacak. Mühendisin işi burada, yok binanın kapısı şurada, penceresi burada, onlar tabii ki mimarın işi,

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ama statik hesaplarda onların da yeri çok önem kazanabilir.

SELAHATTİN KARABABA-

Şimdi o konularda demek istediğim, bir binanın ayakta durabilmesi, sağlam olması hatta ekonomik olması için mimara çeşitli şekillerde müdahale edilebilir, zaten beraber çalışma budur. Sadece mimarla değil, makina mühendisleriyle de, elektirik mühendisleriyle de ortak çalışılır, onların istekleri sağlanmaya çalışılır, ama bunu sağlarken hiçbir surette binanın diğer şeylerinden vazgeçilemez.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Burada araya girebilir miyim? Ancak bütün bunlar yapılırken, bir işbirliği içerisinde, burada bir insanla ilgisi içinde sadece ev için konuşmuyorum, mutlaka insan ve toplumla bağlantısı içinde bir yön var, bunların da dikkate alınması, geniş açıdan bakılması söz konusu.

SELAHATTİN KARABABA-

Zaten bir şeyi doğru yapıyorsanız, yapmanızın kuralı da insanların oradaki ilişkilerini de dikkate almaktır. Yani bir bina yapılırken insanın ilişkisini orada kullanacakların, kullanıcıları, orayla ilişkili olan kişileri dikkate almadan yaptığınız yapı zaten en başta fonksiyonel olmaz.

Bu arada başka bir konudan, bu binanın inşa edilirken insanın dikkate alınması konusundan demin siz de bahsettiniz; yaptırıcı var, yapan var ve de kullanıcılar var. Burada inşaat mühendisleri bunların arasında da bir ilişkide, yani birinin kontrolörüdür veya bir müteahhitin şantiye şefidir. Bu arada tek bir tarafın elemanı olmak durumunda değildir, çalıştırdığı işçilerin haklarını da koruyacak,

müteahitin haklarını da koruyacak ve işverenin yani o binayı yaptıranın da haklarını koruyacak burada bir hakem rolü olacaktır, işte inşaat mühendisinin etiği bence buradadır. Bunları koruması lazım. İkinci bir konu, inşaat mühendisliğinin esas yaptığı işler bina işinin dışındadır, alt yapı işleridir, barajlar, köprüler, yollar, demir yolları, su getirmeler...

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Kanallar, tüneller, tabii...

SELAHATTİN KARABABA-

Esas burada insanlarla ilişki geliyor ve burada ülkeyle ilişkisi giriyor işin içerisine, burada bir güzergâhı tayin ederken insanlarla ilişkisini düşüneceksiniz. İnsanlar bunu nasıl daha iyi kullanabilir, nasıl insanlara faydalı olur, bunu düşüneceksiniz. Bu işte esas sorunumuz güzergah tayin etmede çıkıyor. Sonra yolu yaparken gerekli teknik verilere uygun mu, değil mi, yani projelendirmenizden uygulaması sırasında da yapıp yapmadığınız bu insanlarla ilişkilidir. Eğer doğru yapmıyorsanız, üç gün sonra yaptığınız yol göçüyorsa, bu insanlara zarardır. Bir köprüyü doğru şekilde planlamamışsanız, gelen arabalar oradan uçuyorsa, yeterli eğimleri, gerekli teknik şeyleri sağlamamışsanız bunlara göz yummuşsanız, -çeşitli nedenlerle olabilir bu- bu mühendisliğin etiğine de aykırıdır, teknik konulara da aykırıdır. Esas insanlarla ilişkisi burada devreye girer. Ben bir süre, epey seneler evel İnşaat Mühendisleri Odası'nda yönetimdeydim, biz teknik toplantılar, kongreler yapıyorduk. Bu kongrede konu seçerken bizden daha önceki gruplardan gelenler, aman ha şey olmasın, pür mühendislik olsun demişler. Seçeceğimiz konular pür mühendislik olsun. Ben o zamanlar şöyle bir şey söylemiştim,-buradaki gibi düşünüyorum- demiştim ki: "Pür teknik konuları yine eğitim kurumları yapar, mühendislik fakülteleri pür teknik konularda eğitir, biz Türkiye İnşaat Mühendisleri Odasıyız, bizim seçeceğimiz konu Türkiye'yi ilgilendiren konular ol-

ması gerekir” inşaat mühendislerinin bence yapacağı şey burada toplumu ilgilendiren ve toplumun yararına olan şekilde davranmaları gerekir. Teşekkür ederim

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ben de katkınız için çok teşekkür ederim. Bütün bunların özeti olarak benim ortaya koyduğum özet soru şu: “Mühendis ne yapar?” İnsan-insan ilişkisini kurar; yol yaparak insanlararası ilişkiyi kurar, insan-doğa ilişkisini kurar. Ne yapar? Bir tünel inşa ederek, bir dağı aşmayı sağlar. Yani insanın doğayla kurmuş olduğu ilişkiyi başkalaştırır ya da cep telefonuyla mesafelerin bir anda sıfırlanmasını sağlayıp, iletişimi hızlandırır; elektrik tesisatıyla, aydınlatma tesisatıyla, gece gündüz, her zaman diliminde, bütün bunlarla toplum-doğa, insan-doğa ilişkilerini kurar. Bütün bu karşılıklı ilişkiler içerisinde, belki şu deyişle bunu daha iyi anlatabilirim: Mühendis kolaylaştırıcıdır; bu ilişkilerin tümünü ya da gelecek zaman diliminde olabilecek ilişkileri kurmada kolaylaştırıcı rolünü oynar. Aslında çok daha dikkatli düşünürsek, bu “kolaylaştırıcılık” deyimini bütün meslekler için kullanabiliriz. Öğretmen için de, hukukçu için de, mühendis için de, mimar için de; her birinin elbette farklı farklı ilişkiler bağlamında kolaylaştırıcılığı söz konusu; ama mühendisin insan-insan, insan-doğa, toplum-doğa, toplum-insan gibi böyle ikili, üçlü ilişkileri farklılaştıran hatta etkileyen bir yanı var. Şimdi diyelim ki, Bolu Tüneli’nin durumu, o yolun kısılması, uzaması, bütün bunlar insan dünyasını etkiliyor. Ben henüz Bolu Tüneli’ni görmedim. Ama söz konusu tünel doğrudan insan ilişkilerini etkiliyor. Somut bir açıklama: Tünelden dolayı, daha önceki güzergâh üzerindeki alışveriş yerlerinin artık eskisi gibi iş yapmadığı yönünde; yörede ekonominin çökeceğinden söz ediliyor. Açılan yol ya da kapanan yol tüm ilişkileri etkiliyor.

NECMİ AYDIN-

Biraz önce bir şey söylediniz, sosyoloji, antropoloji konusunda. Özellikle sosyolojiyle sosyal antropolojinin saten iç içe geçmiş ol-

ması gerekmiyor mu, ben orada yanlış mı düşünüyorum? Çünkü kültürün ve kültürlerin sürekliliği açısından bunun böyle olması gerekmiyor mu?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Çok iç içe geçmiş durumda, fakat klasik olarak baktığımızda antropoloji, felsefi antropoloji, fizik antropoloji, sosyal antropoloji ya da kültürel antropoloji diye ayrılır. Bir kaç türü var antropolojinin. Ayrıca şunu da eklemek gerekir: Antropolojinin temel kavramı kültürdür. Kuramsal olarak da baktığımızda, bu son zamanlarda çok fazla gündemde olan çokkültürlülük, çokkültürcülük gibi kavramları da en çok antropologlar işliyor günümüzde. Bu kavrayışın da asıl yeri Amerika Birleşik Devletleri, en çok oradan bu görüşler bütün dünyaya yayılıyor ve elde edilen bilgiler, siyasetçiler tarafından da çok iyi (!) kullanılıyor.

NECMİ AYDIN-

Psikolojide çok yaygın bir şekilde kullanıldığını biliyoruz.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Sosyal psikoloji bağlamında da kullanılıyor, ama kültür kavramını eksen kavram yapan antropoloji, sosyal antropoloji, bütün o toplumla ilgili, belirli bir yörede yaşayan bir halkla, bir toplum kesimiyle ilgili verileri her bakımdan değerlendiriyor, özellikle siyasi bakımdan değerlendiriyor. Aynı şekilde dille ilgili antropoloji çalışmaları var; geleneklerle, törelerle, genellikle kültürel yapıyla ilgili antropoloji çalışmaları var ve sosyolojiyle de bunlar yer yer, zaman zaman çok iç içe geçiyor.

NECMİ AYDIN-

Mesela bizde Amerikan mutfağı diyorlar. Ben gezmiş, görmüş bir insan olarak şunu gördüm: Anadolu mutfağı. Yani mutfakla günlük yaşamın bir arada sürdüğü şeydir. Kültürün çok iyi incelendiğinin, kültürün beşğinin bu topraklar olduğunu çok net görüyorsunuz.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Kesinlikle, çok eski bir yerleşim bölgesi, tabii 12000 yıllık.

SALONDAN-

İnanıyorsunuz da bunun böyle olduğunu kabul etmek zorundasınız zaten.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Bütün bu verilere, mühendisler ister bunları özel hobileri, zevkleri olduğu için okusunlar veya belirli bir okul eğitiminden geçerek ya da kendilerini doğru düzgün bilgilendirme süreçleri içerisinde bunlara yönelsinler, bütün bunların yaptığı işle olan bağlantısını değiştireceği tezini ben burada savunuyorum. Salt mühendislik bilgileriyle yetişmiş bir insanla, mühendisliğe dıştan da bakabil-

meyi saęlayacak bu farklı bilgilerle donatılmıř veya donanmıř bir insanın yaptıęı iři yaparken farklı noktalardan iře bakacaęını dűşünebiliriz. İřte bu da bizi biraz önce Bologna Sűreci'yle, Avrupa Birlięi Eęitim Komisyonu'nun belirlemeleriyle baęlantısı içinde ister istemez, yařamboyu ya da hayatboyu öęrenme kavrayıřına gtűrűyor.

SALONDAN-

Ben esasında YK meselesine takıldım, bir onun üzerinde durmak istiyorum ve sizin anlattıklarınızla da çok baęlantılı olduęunu dűşűnűyorum. “Eęitim fakűltelerine műdahalesi dıřında YK'un fazla bir műdahalesi yok” dediniz galiba,

Prof. Dr. BETűL ÇOTUKSÖKEN-

Hiç yok, YK ders planlarımıza hiç karışmıyor.

SALONDAN-

Belki de iřte eęitim fakűltelerine yapılan műdahale insanların disiplinler arası yaklařımla sosyal anlayıřı tűmden bakıřı kavramaya yönelik dűřünme sistematięini öęrenmesini engellemek maksadıyla olabilir. Gerçi buna çok komplocu bir dűřűnce gibi bakabiliriz, ama sizin konuřmanızın bařında söyledięiniz sayısalcıların “ben kitap okumam arkadař” önermesine varmasını saęlayan da, bu refleksini oluřturan da aslında en bařtan bařlayan eęitimidir. Demek istedięim de řu: Aslında bunu söyledięiniz bizim de çok yařadıęımız bir řey, “arkadař, sen çok akıllısın, gel sen doktor ol, gel sen műhendis ol” řeklinde bunlar ailelerden veya çevreden hepimizin yařadıęı řeylerdir.

Prof. Dr. BETűL ÇOTUKSÖKEN-

ocuęu roman okuyor diye zűlen, kaygılanan anne babalar var.

SALONDAN-

Tarihin dinamik bir bilim olduğunu 30 yaşında öğrenen birisi olarak ben bunları söylüyorum, bize böyle öğretilmedi. 30 yaşında da inandığımı, 20 sene önce inandığımız şeylerin tamamen yalan üzerine veya çarpıtma üzerine kurulu olduğunu görünce, disiplinler arası bakış o kadar zor ki, onu bunu boşverin, biz inşaatçılar inşaat sektöründe, elektrik, mekanik, mimari, inşaat vazgeçilmez ayaklarıdır, ama şurada herhangi bir inşaata gidin, bir tane elektrik mühendisi bulamazsınız, kâğıt üzerinde, dosyasında vardır, ama kontrole gittiğiniz zaman bir tane makina mühendisi göremezsiniz ya da 100 inşaatın 3'ünde görebilirsiniz. O zamanda biraz boş konuşuyoruz hissi oluyor, ama onu da demiyorum. Her şey kötü olabilir, ama yılmak yok.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Tekrar o noktaya belki döneriz, teşekkür ederim, bu ara açıklamanız için. Mühendisin bilme isteğinin yaşamboyu sürmesi gerektiği konusunda bir anlayışı olacak, kavrayışı olacak. Mühendis bilmekle bilmemek arasındaki gerilimin farkında olacak; gerçekten bilmekle bilmemek arasında bir gerilim var. Mühendis, kendinden emin olacak, ama yüzde yüz, artık ben tam anlamıyla her şeyi biliyorum tarzında değil kesinlikle; mesleki eğitim -odalar zannediyorum bunu çok iyi sürdürüyor- konusunda süreklilik sağlanacak, sağlanmalı; bu süreklilik günümüzde tıpkı Rönesans yıllarında olduğu gibi önem ve değer kazanmış olan yenilikçilik anlayışıyla birlikte ele alınmalı. İnovasyon deniliyor son zamanlarda buna biliyorsunuz. Çok önemli çalışmalar da yapılıyor bu kavrayış çerçevesinde, ama benim için inovasyon yeni bir kavram değil, Rönesans yıllarının kavramının yeniden hatırlanması.

Sonuçta birtakım belirlemeler, tekrar bir özetleme gibi yapacağım ben. Öğretim, öğrenim kısaca eğitim süreçlerinde, ikisinin üst kavramı olarak eğitimi alıyorum. Öğretim, öğrenim kavramları çok

önemli; öğretim, öğreten; öğrenim, öğrenen açısından söz konusu. Bu kavramlar da zaman zaman birbirine karıştırılıyor. Bütün bunlarla bağlantısı içinde yeni ortaklıkların farkına varmak son derece önemli. İnsan-dünya-bilgi ilişkisinin mühendislik bağlamında ne durumda olduğunu dikkate almak; insan-dünya-bilgi, diye özetlemiştik ya en başta, bu gerçekten de bana çok anlamlı ve çok pratik görünüyor. Düşünmede bir ekonomiyi de sağlıyor bir anlamda, insan-dünya-bilgi, bunlar çok soyut bir bakıma; mutlaka içeriklendirilmeli.

İnsan deyince burada mühendis olarak Ahmet Bey veya rektör olarak Hasan Bey veya Fatma Hanım gibi veya anne, baba, müşteri, müteahhit/yüklenici, insan bütün bunların ortak paydası, üst kavramı bir bakıma. Dünya dediğimiz zaman da insan dünyası, kültür dünyası, coğrafi olarak yeryüzü parçası vb. Bilgi dediğimizde de her türlü bilgi; örneğin, dile getirilen bu ilişkinin mühendislik bağlamında ne durumda olduğunu dikkate almak, bugünkü konumuzu oluşturuyor. Mühendis bu anlamda bilgileri bakımından çağının insanı olacak. Yenilikçilik kavramını sadece, salt moda diye, yenilikçilik anlayışıyla değil, insansal değerlerle örgülenmiş bir biçimde, biraz önce de söylediğim gibi yeni gereksinimleri kıskırtmak üzere yaşama dünyasına geçirmek, yaşam boyu eğitim anlayışına yaşamboyu öğrenme temeline dayalı olarak bu ilişkileri kurgulamak önemli görünüyor. Bütün bunlar herhalde hepiniz için geçerli, sadece mühendisler için değil; bunu (x) değişkeni gibi düşünün; buraya mühendislik yerine, öğretmenliği de koyabilirsiniz; doktorluğu ya da hekimliği, avukatlığı, yargıçlığı hepsini, tüm meslekleri koyabilirsiniz buraya. İnsan-dünya-bilgi ilişkisinin ne merkezde, ne çerçevede olduğunu bilmek gibi bir yükümlülüğümüz var. Bu bağın artık güncelliğini kaybettiğini anladığımız an mesleğimizi bırakmamız lazım. Açıkçası burada çok dürüst olmamız gerek. Ben bunu bir öğretmen olarak kendim için de dile getiriyorum. Eğer, öğrenmek, günceli yakalamak artık bana zor geliyorsa, ben bu işi bırakmalıyım.

SALONDAN-

Hayatı bırakmak.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Evet, açıkçası doğru. Çünkü meslekler, hele bazı mesleklerde emeklilik de söz konusu olmadığına göre, bir yanda içten içe hayatı bırakmak gibi bir şey oluyor. Ama okullar bitip diplomalar alındıktan sonra öğrenim süreçlerinin büyük ölçüde sona erdiğine biz tanık oluyoruz Türkiye’de. Hatta yeniden sınava tabi tutulsa, bazı insanlar için rahatlıkla diplomalar iptal edilebilir. Aslında yeni öğrenme süreçleri, eski bir deyimle büyük bir heyecanla, şevkle yapılması gereken işler; hatta bence daha özgür bir biçimde yapılması gereken bir etkinlik olmalı tüm öğrenme ve öğretme süreçleri. Küreselleşmenin belki de tek önemli yanı -belki başka olumlu yanları da var bilemiyorum- ama bu çerçevede ne bileyim yurtdışına gidip çalışacaksa veya yurtdışından biri gelmiş onunla beraber çalışacaksa, kişinin/kişilerin kendilerini yenilemeleri gerekiyor. Öyleyse yeni çözümler önerileri getirmeyi yük gören kişilerin artık mesleği bırakması gerekiyor. Yeni çözümler önerileriyle de bağlantısı içerisinde insan ve toplum faktörü işin içerisinde çok fazla girmiş durumda. Buna ister müşteri deyin, ister paydaş deyin, ister yurttaşımız deyin ne dersiniz deyin, ama insan faktörü, toplum faktörü çok büyük önem kazanmıştır ve buna ek olarak da insan faktörünü yetişimle ilişkisi içinde her zaman hesaba katmalıyız.

ZİHNİ ŞAHİN-

Türkiye’de mühendislik çok önemli aslında, yani özellikle bizim inşaat mühendisliği birinci sırada geliyor. Ama toplumda bu inşaat mühendisliğine olan bir ilgisizlik, bir arkadaşımızın deyişiyle mimarların daha ön plana çıkması bizim geri planda kalmamız Türkiye’nin çok büyük bir kaybıdır. Ne bakımdan kaybıdır? Statik, dinamik hareketler olarak ne sayarsanız sayın, bütün yapılaşmalarda en büyük kayıptır, mimar aldığı eğitim gereği onların hiçbirinde yoktur, çünkü mimarınki estetik. Yani estetik güzelleştirme, şekil verme.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Zarf diyorsunuz, mazruf değil.

ZİHNİ ŞAHİN-

Mimar arkadaşımın yaptığı da gereklidir, ama mimarın yaptığı güzelleştirme çalışmasından ibarettir, ama işin esas özü inşaat mühendisinin elindedir; bütün özü, ana iskelet inşaat mühendisinin elindedir. Bugün Türkiye'de 30 yıldır yıkılıyor, ta Van'dan tutun, Avcılar'a kadar her yer yıkılıyor, bu sebeple böyle oluyor, yani kayıplarımız çok büyük had safhada.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ben bunu katkı olarak kabul edeyim, yanıtlamayım.

ABDÜLSELAM SUVAKÇI-

Aslında ikinci maddeyi iyice tartışırsak dünyayı daha iyi algılayabiliriz, meslekleri daha iyi algılayabiliriz. Bence bilgi var, yani bugünkü geldiğimiz teknolojik durumda baktığımızda her türlü bilgi var; toplumsal, antropolojik vesaire anlamında. Buna varabilmenin koşulları, o da dünyaya baktığımızda, varanlarla varamayanlar yahut arada olanlar anlamında bir dünya var aslında özüne baktığımızda. Bizim ülkemiz de bu arada olan ülkelerden birisi. Dolaşısıyla buradaki gelişen, tarihsel olarak gelişen insan-insan ilişkisinin olması gereken noktasındaki dünyanın, coğrafyamızdaki dünyanın ne olacağı bilginin nasıl kullanılacağı anlamındaki ilişkimizin olması lazım. Sonuçta toplumsalın getireceği yahut da getirdikleri -ki ben demin YÖK'ü o anlamda söyledim- bu anlamda değişiklik bilgisini YÖK bir türlü kendi içinde değişim anlamında, Bologna Süreci'ne baktığınız zaman en son YÖK'ün kendi raporu na baktığınız zaman, bu anlamda bir değişim veya bilginin gelişmesi anlamındaki dünyayı kabul etmiyor. Aslında bilgi var, yani

Avrupa Birliği sürecinden aldığın vakit olması gereken bilgi var, yaşam boyu var; bu da son on, on beş yıllık bir durumdur. Amerika Birleşik Devletleri'nin ortaya çıkıp Avrupa Birliği'nin rekabet edebilirlik anlamındaki gündeme getirdiği Bologna Süreci'ne de baktığımızda dünyadaki rekabetin bir anlamdaki yansıması. Türkiye'ye baktığımızda bu rekabet, iktisatçılara o kadar yüklenmeyin, çok iyi anladılar yenilik meselesini, dışa açılmak olarak algılıyorlar, başka bir şey olarak algılamıyorlar zaten. Bu bilgiyi nasıl yaşama geçireceğiz anlamındaki karar meselesi, yani toplumsal olarak karar verebilme meselesi, bu kararı da bizim gibi toplumlarda biraz zor verebiliyoruz gibime geliyor.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Benim esas üzerinde durmak istediğim de zaten o. Eğer bir toplumda siz yeterince özgürlükleri barındıramazsanız, tartışma ve eleştirme geleneklerini oluşturamazsanız yenilikçi insanların ve karar vericilerin sayısını, ortakların sayısını arttıramazsınız ki, bu konuda birtakım sivil toplum kuruluşu adına ortaya çıkanların bir geçmişlerine bakıp düşünmesi lazım. Yenilikçi olmaya karar verdik ama dünden bugüne, elbette hemen olamıyoruz. Bu bir süreç işi, bir hazır bulunuşluk işi, çocuğumuza “düşün düşün” diyoruz; ama başaramıyoruz; yaratıcılığa geçiren düşünmeyi bir türlü gerçekleştiremiyorsunuz. Bakın, 6. sınıflardan başlamak ve 7., 8. sınıflarda kademeli olarak uygulanmak üzere, bir Düşünme Eğitimi dersi kondu. Hiç yakınınızda çevrenizde bu dersi alan öğrenciye rastladınız mı? Seçmeli koydu bunu bakanlık, hiçbir okul müdürü rahatsızlık istemedi, neredeyse, belki bir-iki özel okul bu dersi açtı. Fakat yaygın olarak çevremde hiç görmüyorum, ama bu dersin bizzat programının yapılmasında birkaç haftalık çalışmalarla katılan ve düşünme edimlerinin insan-dünya-bilgi ilişkisine dayanması gerektiğini ileri süren biri olarak burada konuşuyorum. Program internette, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın sayfasında yayımlandı 2006 Eylül'ünde. Dersi felsefe öğretmenlerinin vermesi zorunluluğu getirildi; ama bugüne kadar hemen hiç-

bir gelişme kaydedilmedi bu ders bağlamında. Ayrıca öğretmenlerin yetişimi de ayrı bir sorun. İlk iyi öğretmenlerin yetişmesi lazım. Yine ilköğretim okullarına zorunlu teknoloji ve tasarım dersleri kondu. Bu dersi de en iyi şekilde yürütecek öğretmenlere gereksinmemiz var. Teknoloji ve tasarım, çok güzel, yani yenilikçilik kavrayışında inovasyonu sağlayacak olan “tasarım” burada son derece önemli. Peki, biz şöyle bir toplumsal yapımıza baktığımız zaman hukukta, kamusallaşmamızda büyük payı olan hukuk sistemimizdeki birtakım sürçmeler gözümüzün içine bata bata ortadayken biz yenilikçiliği nasıl kotaracağız? Henüz kotaramıyoruz dikkat ederseniz. Çünkü henüz kanatlanamıyor düşünmemiz, hâlâ birtakım belirlemeler var. Yani tepeden inme -negatif anlamda kullanıyorum bunu- belirlemeler var. Çocuğumuzu kendi kendine düşündürtemiyoruz. İşte bunların hepsini tartışmamız lazım. Tam olarak nerede sürçüyoruz, mutlaka çözümlenmeler yapmamız gerekiyor.

SALONDAN-

Sistem buna engel oluyor konusuna katılmıyorum.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

İşte bunu tartışmamız lazım. Hemen evet diyemedim doğrusu arkadaşınıza. Sistem dediğiniz nedir ki? Tek tek kişiler önemli her bağlamda.

SALONDAN-

O kadar çok şey ki, müdahale etmemek için, konuşanların sözünü kesmemek için de kendimi çok zor tutuyorum, ama mesela globalleşme konusunda, dışa açılma konusunda tamamen yine ilgi alanı içerisindeyiz. Türk inşaat şirketleri çok güzel paralar kazanıyorlar, dünyada bir numaralar; gidiyorlar Libya’da çalışıyorlar, Astana’da çalışıyorlar, Arap ülkelerinde çalışıyorlar, gidilmeyecek neresi var-

sa, Afrika dahil gidip çalışıyorlar, çok iş yapıyorlar. Eyvallah tamam, ama ayak işlerini yapıyoruz. Yani bizim ülkemizdeki tüp geçidi gelip Japonlar yapıyorlar. Bilgi var, evet, ama kabul etmemiz gereken başka şeyler de var. Biz hiçbir zaman kollektif hareket edemeyen bireyleriz. Bir oyun oynarken bile kollektif hareket edemeyen insanlarız; işbirliği yapamayan, tam söylediklerinizle çok ilgili, paylaşamayan hepimizin kişisel özellikleri aslında, hep kendimiz konuşmak isteyen, dinlemekten çok hoşlanmayan, sinirlendiğimiz zaman...

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Tartışma ve eleştirme geleneği ve açıklık bu üç kavramı zihinlerimize iyice yerleştirmemiz gerekiyor.

SALONDAN-

Peki, bunun nedenini bilememiz ne? Bu kadar söylüyoruz, biliyoruz diyoruz, ama biz galiba birşey de bilmiyoruz. Tartışamıyorsak bilmiyoruzdur. İyi mühendisiz, iyi mimarız diyorsak biz hiçbir zaman iyi mühendis olmadık aslında, hiçbir zaman iyi mimar olmadık. Biz hâlâ mühendis mi daha iyi, mimar mı daha iyi diyoruz. Oysa aynı yerdeler.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Siz çok el kaldırmıştınız, buyurun.

SALONDAN-

Başka bir şey söylemek için el kaldırmıştım, ama şimdi bu söylenene, ikisine de sizin konuşmanızın bir yerinde dediğiniz gibi uzakta duran biriyim, ne mühendisim, ne sosyal bilimciyim, temel bilimciyim ve ben bu ülkede görüyorum ki mühendisler de çok. İşte mühendis hep diğerlerini küçümser. Bir kere bundan kurtulma-

dığı sürece bence mühendislik bu ülkede çok daha iyi bir yere gitmeyecek. Yani sosyal bilimleri çoğu, -buradaki insanları kastetmiyorum- küçümsediler, hep küçümsediler. Bütün mühendis babalar çocukları mühendis olunca çok mutlular. Hâlâ öyleler, ama işte mühendisliği bir çocuk kazanınca onun eline bir tane bilim tarihi kitabı ona okutulmadıysa bile 30 yıl önce bugün de vermiyor o baba. Hemen onun hesap kitaplarına bakıyor, “ne güzel çözüyor” diyor. Bu çok bence temel bir sorun, yani kimse kimseden üstün değil; bunu özellikle mühendislerin anlaması lazım, kesinlikle anlamaları lazım. Sizi kastetmiyorum, ama böyle genel bir şey, ben üniversite hayatım boyunca çok yaşadım.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Doktorlarda da var.

SALONDAN-

Vardır. Bir de şu konuya değineceğim, bu aklıma takılan bir soru oldu bu konuşma sonunda, şimdi benim çevremde gördüğüm bütün inşaat mühendisleri hiç insanca olmayan koşullarda çalışıyorlar. Çok uzun bir süre haftada bir gün bile tatil yapmadan hiçbir sosyal ortama girmeden kendilerine geliştirecek hiçbir etkinliğe katılmadan sabahtan akşama kadar bir şantiyede çalışıyorlar. Bence bu hiç insanca değil, öncelikle onu söyleyeyim. Eğer teknik üniversitede en önemli şey hızlı ve ucuz yapılması deniliyorsa ve onun bedeli de buysa ben buna kendi adıma karşı çıkıyorum. Çünkü bu kadar insanca yaşamaktan uzaklaştırdığınız bir mühendis - kafama takılan soru bu- insan ilişkisini nasıl kuracak? Siz onu bu kadar uzaklaştırıyorsunuz. İnsan-dünya-bilgi ilişkisini açıkçası bu mühendisin pratikte kurması nasıl olacak? Onu size soruyorum.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Sorunlar görüldüğü gibi çok.

SALONDAN-

Zaten kuramıyoruz. Şurada toplantıya kaç tane mühendis gelmişiz?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

İnsan haklarına gelip dayanıyor. Mühendisin insan olarak hakları, kendini geliştirme hakkı, sosyal yaşamdan pay alma hakkı, vesaire; bütün bunların da üzerinde çok durulması lazım. Mühendisin, müteahhitle, işverenle ilişkisi, kısa zamanda kendisinden çok iş beklendiğinde bütün bunların iyi hesaplanamaması, ama bizim gibi geçiş dönemini hâlâ bir türlü aşamayan -kibarca bir deyimle hâlâ kalkınmakta olan, gelişmekte olan- ülkelerin hep yaşadığı şeyler bunlar. Bu bakımdan da ister istemez çalışma hayatına ilişkin haklarla bağlantısı içinde bir mücadele vermesi gerekiyor herkesin; odaların belki bu konuda bilinçlendirme çalışması yapması gerekiyor.

SALONDAN-

Onu da yapınca siyasetle uğraşiyor deniliyor.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Değil mi? Böyle bir kısır döngü içerisinde suçlayıcı bir tutum var; paylaşımcı ve sorun çözücü belirlemelerle sürdürülüyor çalışmalar; burada bir aykırılık var. Çünkü problem dediğimiz bir yerde bir aykırılığın olması, bir çapraşıklık olması, kişilerin elbette bunları görmesi. Sorunların çözümlenmesi için, analizi için kafa yormaya ihtiyaç var. Bilmiyorum, aranızda sık sık toplanıp bunları muhakkak paylaşıyorsunuzdur; ama bu paylaşımların değiştirici bir nitelik kazanması önemli, sadece ağlaşma anlamında, dertleşme anlamında değil, değiştirici bir nitelik, bu en büyük problemlerimizden birisi aslında, değiştiremiyoruz, konuşuyoruz, orada kalıyor. Karar vericilerin hiçbir şekilde bunları duymaması en büyük sorunlarımızdan birisi bana kalırsa.

SALONDAN-

Söz alabilir miyim efendim?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Tabii, buyurun.

ZİHNİ ŞAHİN-

Bunlara mani olan kimse var mı? Sizin araştırmanıza, geliştirmenize, kendinizi yetiştirmenize, hanım kızın dediği gibi birbirimizi kıskanmadan, haset etmeden yardımlaşarak, hiçbir meslek diğer meslekten daha ulvi değildir. Her meslek, eğer kendi mesleğini tam manasıyla ifade edecek olursa, bunda hiçbir mani yoktur. Sizin gelişmenize veya benim mühendis olarak -ben kendimi de söyleyeyim- kendimi geliştirmede kimse bana mani değil. Ben 1964 senesinde mezun oldum. Daha belki birçoğu dünyada yoktu. 1964 senesindeki mühendislik bilgilerimle ben bugüne gelmedim. Ben kendimi yetiştirirken bana kimse mani olmadı ve kimseyi de o da-

ha iyi, bu daha iyi, eğer o daha iyiyse buyurur başka mesleğe geçerim, ama mesleğinizi meslek olarak, insan olarak yapın, insanlığa hizmet olarak yapın.

En başta da her sene takvimimizde yayınlanan bir mühendislik etik yemini var. Bunu uygulayabiliyor muyuz? Her sene başımıza bal- yoz gibi vurulmasına rağmen acaba kaçımız o sayfayı açıp okuyoruz? “YÖK” diyoruz, “kısıtlama” diyoruz, muhakkak bir yerde bir kısıtlama olması lazım, herşeyde bir kısıtlama olması lazım. Demokrasi, düşünce hürriyeti nihai sonsuz değildir.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Hiç kuşkusuz, değil tabii.

SALONDAN-

Muhakkak bir kaide konulacak, bu kaide de muhakkak bazılarını rahatsız edecek, bazılarını memnun edecek, ama bu dengeyi kurabilmek bütün mesele ve bunda da kimse mani değil.

SALONDAN-

Nasıl kimse mani değil?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Çalışma koşullarından verdi.

SALONDAN-

Diyorsunuz ki eğitimin bir düzen altına sokulması lazım. Okullarda düşünme dersi ihtiyarı bırakılmış, seçmeli bırakılmış, o da mı suç? Niye suç?

SALONDAN-

Niye zorunlu yapmıyorlar?

SALONDAN-

Zorunlu yaptığı zaman insan haklarına aykırı diyorsunuz. “Ben bu dersi almak istemiyorum” diyorsunuz.

SALONDAN-

Ama en azından öğrencileri almaya teşvik edebilirler.

SALONDAN-

Teşvik edin, kimi etmiyor, kim uymuyor? Siz uymuyorsunuz, ben uymuyorum. Niye uyulmuyor? Kim zorluyor sizi, uymayın diyen var mı?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Evet, kısırdöngü haline geliyor.

SALONDAN-

Bütün kabahat kendimizde, kendimize ait, ilk önce kendinizde arayın. Hangi kütüphaneye gidiyorsunuz? Hangi derslere bakıyorsunuz? Hangi televizyon dizisini izliyorsunuz? Hangi dış yayını takip ediyorsunuz?

CEMAL GÖKÇE (İMO İstanbul Şube Başkanı)-

Arkadaşlar, size bir program söyleyeceğim. Tabii, bu konuları tartışmak güzel, biz de tartışmak için zaten bu tür toplantıları düzen-

liyoruz. Hocam size de katkı sağlamak açısından ifade ediyordum: 10 Şubat 2007, “Bireysel Başarıda Pozitif Düşünce ve Profesyonel Kimdir?” konusunu Ulaş Bıçakçı’yla burada tartışacağız. Hepimizin farklı farklı kişisel özellikleri var. Yine 24 Şubat 2007’de bu salonda “Kişilik Yapıları ve Ruh Halleri” dolayısıyla “kişiliklerimiz nasıl oluşuyor?” konusunu Doç. Dr. Doğan Şahin’le tartışacağız. Sayın arkadaşımızın altını çizdiği gibi niye bunlar böyle oluyor? Bazı şeyleri kavramakta sıkıntı çekiyoruz.

Arkadaşlar, Zihni arkadaşımız haklı, biz okula başladığımız zaman öncelikli olarak bize güvenli ve ekonomik mühendisliği öğrettiler. Daha önce işin ekonomikliği de yoktu. Mühendislik çerçevesinde konuya bakıldığı zaman sadece güvenlik kavramı vardı. Sonradan o güvenli mühendisliğin yanına işin ekonomik kısmı ilave oldu. İki boyutlu oldu, o da yetmedi, gelmiş olduğumuz noktada üç boyutlu olmak zorunda. Artık yapmış olduğumuz mühendislik çevreci olacak ve toplumsal olacak. Biz artık mühendisliği tanımlarken arkadaşımızın söylediği gibi güvenli olmasını, ekonomik olmasını ve estetik olmasını ifade etmiyoruz sadece, tabii ki estetik de, güzel de olacak, ama çevreci ve toplumsal olacak. Çevreci olmayan ve toplumsal olmayan bir mühendisliğin de anlamı yok.

Niye böyle düşünmeye başladık? Çünkü bunun da nedeni var. Geçmişte dünyadaki ağaçlar çok fazlaydı, su çok fazlaydı. Doğada varolan kaynaklar çok fazlaydı. Bizim inşaat mühendisleri olarak kullanmış olduğumuz kaynaklar çok fazlaydı. Dünyadaki nüfus giderek artmaya başladı. Doğadaki kaynaklar giderek tükenmeye başladı. Dolayısıyla insanlar oturdular, düşündüler; inşaat mühendisleri de oturup düşündüler, “sadece kendimiz için yapılar yapan mühendisler olmamak” gerekir diye düşündüler. Çünkü gelecek kuşakların da kullanmış olduğumuz bu kaynaklarda hakları var. Bu kullanmış olduğumuz yapıları üretirken gelecek kuşaklara bırakacak çerçevede üretim yapmamız lazım. O zaman daha güvenli, daha ekonomik, daha çevreci, daha toplumsal, daha uzun süre yaşayacak, ayakta kalabilecek yapılar, çünkü ne kadar uzun süreli ayakta kalacak yapı üretirsek, varolan kaynakları o kadar az tü-

keteceğiz, çevreye o kadar az zarar vereceğiz ve kaynakları gelecekteki insanlara o kadar fazla bırakacağız. O zaman değerli arkadaşlarımızın söylediği doğru, uzunca bir süre meslek grupları birbirlerinin tezi ve antitezi şeklinde görüldü. Artık birakalım iki inşaat mühendisinin bir arada çalışmasını, meslek gruplarının, meslek disiplinlerinin mühendislik alanlarında bulunan meslek disiplinlerinin artık birarada çalışması gerekiyor. Eğer bu çerçevede kendimizi disipline edemezsek, hani çok söylediğimiz globalleşme, küreselleşme, yabancı şirketlerin veya yabancı mühendislerin ülkemizi işgal etme durumu yeni bir yabancılaşmaya neden olacak. Son derece de doğru, değerli arkadaşlarım, mühendislik ve mimarlık çerçevesinde komple bir üretim yapacak çerçevede henüz kendimizi düzenleyememişsek, böyle bürolarımız ve böyle şirketlerimiz yoksa, yabancı şirketlere ve yabancı teknik elemanlara da mahkum olmak gerektiğini de bilmek gerekiyor.

Bu çerçevede bizim mesleğimiz tek disiplinli bir iş değil, çok disiplinli bir iştir. Biz işin inşaat mühendisliği ayağını tutmuşuz, ama burada jeofizik mühendisi olmadan mühendislik olmaz, jeoloji mühendisi olmadan mühendislik olmaz, mimar olmadan olmaz, hatta fizik mühendisi olmadan, hatta ve hatta sosyolog olmadan, hatta felsefeci olmadan mühendislik olmaz. Ben sözlerimin başında ifade etmeye çalışmıştım, dedim ki, “fiziksel olarak biz her türlü yapıyı yapabiliriz, ama fiziksel olarak yapılan bu yapı ne kadar toplumsaldır?” Değerli meslektaşlarım, aynı şey bir mimar açısından da geçerli, o mimarın o yapıyı tasarlaması demek o yapının doğru olması anlamına gelmez ki, dolayısıyla inşaat mühendisleri de, makina mühendisleri de, elektrik mühendisleri de, mimarlar da, jeofizik mühendisleri de, jeoloji mühendisleri de bizim alanımızda bulunan tüm meslek adamları aynı zamanda kendilerini de sorgulamak durumundadırlar. Mutlaka birlikte çalışmanın koşullarını yaratmak durumundadırlar, ama üzülmek gerekir ki bu kolektif çerçevede çalışma anlayışı ve kültüründe ciddi bir eksiklik var. Bilmek başka birşey, hepimiz birçok şeyi biliyoruz. Onu içselleştirmek başka birşey, içselleştirmek kültürdür. Burada birazcık eksikliğimiz var. Biraraya gelmemizin ve birarada konuları tartışmamızın bu çerçevede yararı var.

Değerli hocam altını çizdi, dedi ki, “**Bologna Süreci sürekli yaşam boyu öğrenmektir**” Arkadaşlar, hocam, İnşaat Mühendisleri Odası olarak bu konu bizim aşağı yukarı 15 yıldır gündemimizde. Yani diyoruz ki, eğer bir inşaat mühendisi mühendislik yapmayı sürdüreceksen, meslek içi sürekli eğitim, ömür boyu eğitime katılmak zorunda. Aksi halde 1970’li yıllarda almış olduğumuz diploma ile yetiniriz ki, bilim geliyor, mühendislikle ilgili teknoloji geliyor.

Sonuç olarak sözüm şu: Öncelikle varolan bilgileri doğru kullanmak, varolan bilgileri doğru kullanmak için de bilmek gerekiyor. İnsanlık tarihi açısından baktığınızda biz inşaat mühendisleri olarak, varolan bilgileri doğru kullanırsak, bu bilgilerden hareketle de yeni teknolojiler üretebiliriz. Gelecekteki çocuklarımız ve torunlarımız açısından yeni teknolojiler üretmek mümkün. İşte bu da işin toplumsal tarafıdır. Teşekkür ediyorum Hocam.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ben teşekkür ederim, katkınız için. Siz galiba bir şey daha söylemek istiyordunuz.

SALONDAN-

Bu konuda harekete geçebilmenin bir noktası da zayıflıklarımızı ve eksikliklerimizi kabul edebilmek olsa gerek.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Tabii analiz, doğru düzgün kendi kendimizle bir hesaplaşma, öz-değerlendirme yapabilmek. Hani SWOT analizi deniliyor ya, şimdi biz üniversitelerde SWOT analizleri yaptık, strateji raporları hazırladık; zayıf yanlarımızı, güçlü yanlarımızı, fırsatlarımızı, tehditlerimizi ortaya koymaya çalıştık; çoğu kurumlar da bunları ezber yapıyor. Bunları ne kadar doğru bir biçimde yaptığımız ve ne ka-

darını nasıl cevaplandıracağımız, çözüm yolları için nasıl harekete geçeceğimiz, işte bütün bunlar çok önemli. Kimi üniversitelerde de bu konularda çok büyük sürçmeler var. Kâğıt üzerinde bunları açın, bakın üniversitenin, aman 2006-2010 arası için bütün üniversiteler strateji raporunu yaptı yazdı, ama kaçını bunlara misyon ve vizyonlarıyla sahip çıkacak gerçekten? Bunların farkı bile bilinmiyor bazı kurumlarda. Ama açın bakın, yine her kurum misyonumuz, vizyonumuz, hep ezbere, hep ezbere bunları ne kadar gerçekleştireceğimiz konusunda kendimizi tanımaya ihtiyacımız var ve kendimizi tanımaya çalışırken de orada artık “aman, arkadaşım ne der, bu eleştiriyi yaparsam bana ne kadar kızar?” anlayışından vazgeçmemiz; sorunları açıklıkla ortaya koymamız lazım; ama bu noktalarda henüz sınıfta kalıyoruz.

SALONDAN-

Daha ülkemizde yeni yeni gelen kavramlar, bu kavramları daha yeni yeni algılamaya çalışıyoruz.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Karşı çıkanlar da var bu kavrayışlara. Türkiye'nin gerçekten büyük sorunları var.

SALONDAN-

Her yeni bilgi bizi korkutuyor aslında, sorun oradan kaynaklanıyor. Yoksa mühendislik, mimarlık dilinde bunlar epeydir kullanılıyor.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ama bunlar bakın şimdi, üniversitemizde daha yeni yeni başladı, bu açıdan bakarsak, her şey gerçekten çok yeni; oysa en önce üniversitelerde bunların başlaması gerekirdi, tersine işliyor çoğun.

SALONDAN-

Ama dokuzuncu plan bu anlamda hazırlandı, stratejik plan. Ondan sonra bütün belediyelerimiz stratejik planlarını hazırladılar, yeni yeni geliyor. Bu bilgi algılandıkça daha sağlıklı yürüyeceğine inanıyorum.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ama bütün bunların arka planında olanları da görmeliyiz. Siz üniversitelerin kafasını 40'lı yıllardan beri ezmeye kalkarsanız olacağı budur! Bunları da görmemiz lazım. Yani bütün mesele özgürlüklere alan açma konusundaki korkaklığımız, sıkıntılarımız. Bunları biz hâlâ yaşıyoruz, koyu bir şekilde, şu günümüzde bile yaşıyoruz. Buyurun

METE AKALIN-

Muhterem arkadaş “bazı şeyler yeni yeni başladı” dedi ama, aslında biz öyle bir şans yakalamışız köy enstitüleriyle; yani özgürce tartışmanın, özgür eğitimin öte yandan özgürce kendi okullarını yapmanın. Babamın çektiği fotoğraflar hâlâ durur benim arşivimde, gösterim günü içinde. Derneğe vermiştik onlardan çoğaltarak. Diaları gösterdiler, kitaplarda yayınlandı o fotoğraflar. Kendi tuğlasını yaparak, kendi marangozluk atölyesinde sırasını yaparak, kapısını yaparak inşa ettikleri okullar vardı. Benim doğduğum Gököy'de kaldığımız evi hâlâ hatırlarım, 4,5 yaşında ayrıldım, hâlâ özlemle hatırlarım, bir daha öyle bir evde oturmadım. Harika bir evdi benim için, çocuk gözüyle. Bir de mekânlarını yaparak yetiştirerek, elbette sizin de orada söylediğiniz eğitim fakülteleri konusunda değindiğiniz oranın öğretmenleri bir yandan Fakir Baykurt'lar boşuna yetişmedi, Ruhi Su müzik için gelirdi, Sabahattin Eyüboğlu da gelirdi, Aşık Veysel de gelirdi, Vedat Günyolda gelirdi buralara, ama ondan sonra tabii önünü kestiler. Ama orada özgürce bir tartışma ortamı olduğunu, akşamları kitapların okunarak o kitapların tartışıldığını, ortak üretimin yapıldığını, bir sürü kitaptan genç arkadaşlarımız da açıyor izliyor öğreniyor.

Anlattığınız şeylerden çıkarttığım benim, hep yakındığım bir şey var. Hep onunla övünürüz biz mühendislik eğitimi olarak analitik düşünmeyi öğrendik. Doğru, biz analiz yapabiliyoruz, ama analitik düşünmenin ötesinde galiba biz bu parçalı yaptığımız analizlerin sentezini yapmayı bilmiyoruz, bütünlüğe ulaşmayı bilmiyoruz. Bütün bu kapışmalar önümüze getirilen gündemle ikili, siyah-be-yaz ayrılıklarında tepişmeler boğuşmalar, bu büyük düşünememenin sıkıntısı. Şimdi dokuzuncu plandan bahsediyor Abdülselem arkadaşımız, Devlet Planlama Teşkilatı'nın adını duyan var mı bugün, bir etkinliğini duyan var mı?

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Ulusal Ajans Devlet Planlama Teşkilatına bağlı. Erasmus Koordinatörü olarak hep DPT ile ilişkimiz var; ama çok daraldı etkinlik alanı sanırım.

METE AKALIN-

Ne yapıyor ama? Devlet Planlama Teşkilatı hakikaten var mı, yok mu biliyorum.

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN-

Şimdi bakın, yaşamboyu öğrenmenin çok önemli bir parçasıydı köy enstitüleri, halkevleri. Bütün bunlarla bağlantısı içerisinde bütün bunları bir yana attık ve şimdi tekrar yurtdışından “yaparak yaşayarak” öğrenme programları alıyoruz. Bilmem duyuyorsunuz belki de, Uluslararası Bakalorya programlarını; örneğin PYP, MYP programları için okullar dünya kadar para harcıyor. Şimdi okullar bu sistemleri almak için, akredite olmak için çabalayıp duruyorlar. Oysa bizim eğitim modelimiz vardı vaktiyle, biz bunların hepsini unuttuk ya da bunları bir türlü geliştiremedik. Özgün bir eğitim modeli oluşturma konusunda kendimizi zorlamıyoruz. Oysa Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu heyecan vardı.

17. Milli Eğitim Şûrası'na katıldım, bu çok gürültü koparan Şûraya. Fakat ben kendi uzmanlıklarım doğrultusunda sınırlarımı da iyi bilen ya da bilmeye çalışan biri olarak, AB eğitim programlarıyla ilgili komisyonda çalıştım. Kademelerarası geçiş, çok büyük gürültü kopardı, ancak yedi sayfalık bir rapor çıktı; bizim komisyon aşağı yukarı 32 sayfalık çok daha iyi bir rapor hazırladı. Üç konu üzerinde çalıştık: Yaşamboyu Eğitim, Eğitimde Hareketlilik, Eğitimde Nitelik. Ben bu üçüncü başlıktaki çalışmalara katıldım. Onların son şekli de Bakanlıktan çıktı geldi, hatta bana kalırsa bütün bu raporların meslek odalarında STK'larda bulunması lazım; bunların görülmesi lazım. Tabii mutlaka bu kararlar uygulanacak anlamında değil, tavsiye kararları alınan kararlar. Ama nasıl bir yön çizmeye çalışıyor bakanlık, neler planlanıyor, tasarlanıyor, bunların hepimiz tarafından bilinmesi ve gerçekten dikkate alınması, tartışılması gerekiyor. İşte orada bunların çok üzerinde durduk.

Yaşamboyu öğrenme konusunun bir boyutuyla ilgili olarak, Türkiye'nin çok önemli bir deneyimi var, tecrübesi var; bunların anımsanması, aktarılması gerekiyor. Eğitimde hareketlilik, bu son derece önemli, özellikle yükseköğretimde hareketlilik çok önemli. Di-

yelim ki İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nde çok iyi bir ders ortamına başka üniversitelerden öğrencilerin gelmesi ya da oradaki öğretim elemanının başka bir yere gitmesi, öğrenci ve öğretim üyesi hareketliliği, çok büyük önem taşıyor. YÖK bu bağlamda 31.03.2006'da bir karar aldı, ama henüz bildiğim kadarıyla, bu karar kâğıt üzerinde kaldı.

Kâğıt üzerinde kalan, nominal birtakım açıklamalarla iş bitmiyor. Bu noktada kendi tecrübelerimizi, deneyimlerimizi şöyle bir hatırlayarak, harekete geçmemiz lazım. Ama burada işte o ekip ruhunun olmayışı, takım anlayışının olmayışı, işbirliği anlayışı içinde çalışmamak en büyük engeli oluşturuyor. “Ben niye bu kurumdayım, niye bu üniversitedeyim, niye bu meslek odasındayım, niye burada başkanım veya niye burada dekanım veya öğretim üyesiyim?” diye düşünmüyoruz çoğunlukla. Öz görevlerimizi çok iyi anımsamamız lazım ve çok çalışmamız lazım. Günde yedi-sekiz saat filan yetmiyor, işbirliği yaparak, insani değerleri kaybetmeden, çok çok çalışmamız lazım. Önümüzde çok büyük bir program var aslında, hepimize çok iş düşüyor. Mühendisler de hiç bir şekilde bunun dışında değil. Sadece sayı insanı değil onlar, olmaları da gerekiyor.

Bilmiyorum daha başka bir şey kaldı mı? Teşekkürler, sağ olun.

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Olarak

**İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
AÇISINDAN MÜHENDİSLİK**

konulu söyleşimize konuşmacı olarak katılan

Prof. Dr. BETÜL ÇOTUKSÖKEN'e

ve

Tüm Katılımcılara

Teşekkür ederiz.

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

40. Dönem Yönetim Kurulu

Başkan: Cemal GÖKÇE

Sekreter Üye: Rezan BULUT

Sayman Üye: Nusret SUNA

Üye: Cemal İNAN

Üye : İsmail UZUNOĞLU

Üye : Nergiz VASFIOĞLU

Üye: M. Cem KAFADAR